نامۂ خسروان

یعنی

داستان پادشاہان ایران

از آغاز آبادیان تا انجام ساسانیان

از اصل نسخۂ عکسی فارسی مطبوعۂ آسٹریا ہنگری معہ تصاویر

بار دوم سنہ ۱۹۰۶ء میں

بہ آلات مطبع دوخانی خادم التعلیم پنجاب لاہور بحسن
صورت مطبوع خلایق گردید

دیباچۂ طبع حال

مائدۂ تازہ بروں آمدہ　　چاشنی گیر کہ چوں آمدہ

بر ہوشمندان خبیر و آگاہ دلان روشن ضمیر مخفی نماند کہ ایں نامۂ خسروان از تصنیفات
شہزادہ جلال پور فتح علی شاہ قاچار کہ دریں جزو زمان ایں خاندان دولتِ ایران را زیب و داد
بحکم کَلَامُ المُلُوكِ مَلِكُ الکَلَام کتابیست بے نظیر صحت حالات تاریخ و تیسیر معاملات
تحقیق کہ گرد آورندہ ایں کتاب را در حینِ تصنیف از ہر سو دست دادہ ہویداست
کہ ایں نامہ را نزدِ اربابِ تحقیق گرامی ساختہ علاوہ صحت مطالب تاریخ کہ بعد از سعی
مالا کلام اندوختہ شدہ اند۔ چنانچہ از دیباچہ مصنّف بوضوح خواہد پیوست۔ روانی و
سلاست کہ عبارت را سپردہ شدہ و بہ نہجے کہ روز مرّہ حال شرفائے ایران بکار بردہ شد
ہمیں کتاب دوگونہ بل دہ گونہ دلپسند و مفید مے تواند شد۔

لاکن چونکہ طبع اوّلین ایں کتاب کہ در شہر ونیہ دار الامارت دیار آسٹریہ بذریعۂ فوٹو لتھو
گرافی باہتمام بسیار و بصرفِ مبلغ کثیر از جانب تخت ایران چاپ شدہ بود بوجہ خوبی ظاہری
کم از دہ روپیہ از فروش بدست نمے افتاد۔ بل اکنوں ازجائے بعد صرف ایں قدر قیمت
ہم حاصل نمے شد و شوق ناظرین بلقائے ایں حجلہ نشین خوبی روز بروز زیادہ مے بود
لاجرم مستحسن نمود۔ اگر ایں نامہ را دوبارہ از پویہ طبع متحلی کردہ آید و نرخش صرف بہ تقدر

قرار داده شود که رونمائیش را بشکل مکتفی باشد یعنے بسیار کم بمقابلہ اصل قیمت ایران برائے
شائقین علوم مفیده این سرزمین خالی از تمتع نخواهد شد و هر کس و ناکس این یوسف معنی را
بکلافه ریسمان بدست خواهد آورد - نظر برین این کتاب لاجواب را بطریق کفائت چاپ کرده ام
حالا چشم از اهل کرم آنکه در اشاعت علوم مفیده باین ناچیز متفق شده بکوشند تاکه
سعی من ناکام کامیاب شود - وَمَا توفیقی اِلّا باللہ

کمترین محبوب عالم

پوشیده نماند - در ممالک فرنگستان گروہے از دانشمندان هست که زبانہائے
خاور زمین آموخته و نامہائے آن سرزمین را از اشعار و تواریخ بکمال رغبت خوانده
و هر کدام که پسند شان مے افتد هم چاپ میکنند و هم بزبان خود شان میاورند اکنون
که در فرنگستان پیشه فتوگرافی زیاده از اندازه ترقی حاصل نموده است نه تنہا برائے
عکس اندازی صورتہا و نقشہاست بلکه هم از برائے عکس گرفتن و چاپ کردن نوشتجات
و کتب خوشنویسان مانند کلام مجید دستخط میرزا شفیع و انصاری و خط میر عماد و غیرهم
بکار مے آید بوجہیکه فرع را از اصل تمیز نمے توان داد یعنی پس از عکس اندازی بسنگ
انداخته چاپ میکنند و این صنائع را بعبارت فرنگی فتو لیتوگرافی میگویند پس چاپ
کردن کتب فارسی و عربی و ترکی و غیرهم بدین طرز نو که گفته شد زیاده صحت است
بسبب اینکه چاپ و یا طبع کردن حروفات عربی و فارسی بدان رسمے که تا بحال متداول
است اشکالات زیادی وارد و در پیش چشم ارباب مطالعه چندان مقبول و مستحسن
نمے افتد لہذا ادیب دانشمند موفراد هازی یارب که ناظر مدرسه السنه شرقیه و نیه

است باقتضاے مصلحت بموسیو را مارسکی کہ صاحب یکے از مشہورترین چاپ خانہائے
این شہر است تکلیف نمود کہ چند نسخہ کتاب دریں شیوہ مرضیہ چاپ کند وکتا بیکہ شایستہ
نمو وبخشتیں باشد **نامہ خسروان** کہ از تالیفات این روزگار و در دار الخلافہ
طہران چاپ شدہ است برگزیدہ شد واندیشہ ما از دوبارہ چاپ کردن این نامہ
یگانہ کہ کمیاب روزگار ست از دو سبب مناسب وپسند خاطر افتاد **نخست** اینکہ
نظر بتواریخ دیگر مختصر وبخوانندگان وخواستگاران خاصہ بمردمان فرنگستان زیاد
کار آمدہ است بجہت اینکہ از تاریخ وسیر پادشاہان پیشین ایران بطوریکہ مؤلفین و
مورخین خاور زمین نوشتہ اند ازین بآسانی میتوان آگاہی یافت **دومین** آنکہ
این نامہ گرامی کہ بسخنان فارسی صرف وبرخلاف عادت عاری از لغات عربی تالیف
شدہ است بدست ہر ارباب دانش ومعرفت کہ میرسد البتہ پسند خاطر شان خواہد افتاد
وہم دلیل برآں ست کہ نامہ نگاری در زبان شکر فشاں پارسی کہ خالی از سخنان تازی باشد
میسر است -

نگارندہ

این نامہ عنبرین خامہ کمترین دعاگو میرزا حسن خداداد تبریزی منشی ایلچی گری اعلی حضرت
کیوان رفعت شاہنشاہ ایران پناہ ناصر الدین شاہ قاچار کشورش آباد و پایندہ باد
خواہشش پوزش از بدنویسی میکند ؎

ایزد نگاہدار از آسیب خسروم   زاں روکہ دادرست ستمدیدہ را پناہ

درسال ہزار ودویست و نود وہفت ہجری (۱۲۹۷) در وینہ پایۂ تخت او ستریا دھونگری
سمت انتمام یافت -

نامهٔ خسروان

داستان پادشاهان پارس بزبان پارسی که سودمند مردمان بویژه کودکان است

نخستین نامه

از آغاز آبادیان تا انجام ساسانیان

گردآورندهٔ این داستان جلال پور فتح علی شاه قاجار

دیباچۂ نامہ

بنام خداوند بخشندہ مہرباں

چنیں گوید کمترین جلالپور فتح علی شاہ قاجار چوں از آغاز شہریار گیتی پناہ ناصر الدین شاہ قاجار کہ روزگار خسرویش پایندہ باد پیوستہ ہر گونہ دانش و ہنری در ایران پراگندہ مے شود و از ہر کشورے دانشوران و ہنرمندان بسرزمین پارس آمدہ پیشہ ہائے گوناگون و دانش ہائے بیشمار بمردم ایں کشور مے آموزند و ایں شہریار دبستان بزرگی برپا کردہ کہ **دار الفنونش** نامند و راستی شایستہ ایں نام ست زیرا کہ پایہ ہر دانش و ہنرے ازیں دبستان برپاست ایں بندہ چند دریں دبستان بآموختن زبان فرانسہ کہ شیریں ترین زبانہائے فرنگستان و کلید ہر گونہ دانشے است پرداخت و چندیں نامہ خواند روزے در ایں اندیشہ افتاد کہ از چیست ما ایرانیاں زبان نیاکان خویش را فراموش کردہ ایم و با اینکہ پارسیاں در نامہ سرائی و چکامہ گوئی یگانۂ [illegible] اند نامہ در دست نداریم کہ بپارسی نگاشتہ شدہ باشد اندکے بر نابودی زبان ایرانیاں دریغ خوردم و پس ازاں خواستم آغاز نامہ پارسی کنم سزاوار تر از داستان بادشاہان پارس نیافتم ازیں روئے ایں نگارش را **نامۂ خسرواں** نام نہادم و کوشیدم کہ سخنان رواں بگوش آشنا نگارش رود تا بر خوانندگان دشوار نباشد امید کہ خداوندان بینش بر سستی سخنان ایں نامہ خورد خوردہ نگیرند زیرا کہ جز راستی و کم سخنی اندیشہ نداشتم چہرہائے بادشاہاں را کہ نزد فرنگیاں است گرفتہ از روئے آنہا کشیدہ شد۔

بنام خداے جهان آفرین

پادشاهان کشور ایران بهداستانی پارسیان تا هنگام یزدگرد شهریار پنج گروه اند

آبادیان - جیان - شائیان - یاسائیان - گلشائیان -

نخستین آبادیان

پیمبران و پادشاهان کشور ایران بوده اند روزگار پادشاهی آنها نگارنده
دبستان کیخسرو پور آذر کیوان پارسی صد زاد سال کیوانی شمرده است -
مه آباد بود که مردمان را گروه گروه کرده به دانشوری و کشت کاری و پیشه وری و
کشورداری و پهلوانی بگماشت و بر و نامهٔ بزبان آسمانی فرود آمد آنرا دساتیر گویند
پارسی آن در نزد ایرانیان هست و آن بر پانزده دبیچه ست و هر یک ویژه پیمبری پیا
ازان چهارده تن پیمبر فرزانه پدید آمدند همه آباد نام که پیروی کیش مه آباد میکردند -
واپسین این گروه آباد آزاد از میان مردم بکناری شده به پرستش پرداخت گویند
هکه خانه مه آباد بود و آنرا مه کهدے نامیدند که بپارسی جاے پیکر ماه ست زیرا که

پارسیان مانندۂ ستارہ ہا از زر و سیم و سنگ آراستہ در پرستش گاہ ہائے خود میگذاردند

دومین جیان

گویند سالیان بادشاہی ایشان پس از آبادیان یک اسپار سال کیوانی بودہ نخستین پیمبر و بادشاہ ایں گروہ جیان جی افرام آزاد بود کہ در کوہ یزدان پرستی مے نمود بخواہش مردمان درمیان ایشان آمدہ بآموزگاری آنہا پرداخت وے نیز بے گزیش مہ آباد بود و اپسین ایں گروہ را جی آلاد مے نامند۔

سومین شائیان

پس از جیان ایناں بہ بادشاہی تن در دادند نخستین شائی کلیو است او نیز پیمبرے فرزانہ و یزدان پرست بود روزگار شائیان را یک شمار سال کیوانی شمردہ اند و اپسیں ایں گروہ شائی مہبول از بادشاہی کنارہ کردہ کہبد شد۔

چارمیں یاسائیان

گویند یاسان پس از شاہی مہبول بادشاہ شد وے نیز پیروی آبادیان میکرد زیراکہ ستارہ ہا و روشنی ہا را نمونہ فروغ یزداں میدانست پنج آئین ایں گروہ بدستور دساتیر مہ آباد است روزگار۔ بادشاہی ایشان نہ سلام سال بود و اپسیں ایں گروہ یاسان آجام ہست۔

پنجمیں گلشائیان

نخستیں آں گروہ را گلشاہ خوانند گاہ پیدا شدنش تا بجہاں آمدن آدم خاکی کہ تازیان

پدر مردمان دانند یکے بوده است پارسیان اورا پسر یاسان آجام و کیومرز دانند کیومرز بزرگ زمین است چوں در پارسی زا دبین بجائے یکدیگر در مے آیند کیومرز را کیومرس نیز خوانند آدم خاکی و گلشاه مے نامندش و ایں گروه پنجمیں تا بادشاہی یزدگرد گویند بجز از ضحاک شش ہزار و بیست و چہار سال و پنج ماه در ایران زندگانی کردند ازاں پس تازیان بدیں کشور دست یافتہ فرزندان شہریاران پارس از بادشاہی افتادند و ایں گروه پنجمیں را بچار بخش کرده چار نام نہاده اند۔

پیشدادیان۔ کیان۔ اشکانیاں۔ ساسانیاں اند۔

نخستین پیشدادیاں

با ضحاک تازی و افراسیاب تورانی یازده تن بوده اند۔ کیومرس۔ ہوشنگ۔ تہمورس۔ جمشید۔ ضحاک۔ فریدون۔ منوچہر۔ نورز۔ افراسیاب۔ زاب۔ گرشاسپ۔

نخستیں کیومرس

ہمہ داستان سرایاں برانند کہ کیومرس نخستیں کسے است کہ آئین بادشاہی بجہان آورد ؎

نخستیں بزرگے کہ کشور کشود
سر بادشاہان کیومرس بود

گویند بنیاد شہر سازی انداست در آغاز دماوند و استخر بساخت کہ بیشتر ہنگام در آنجا بودے سالہا زیست و چہل سال بادشاہی کرد پوست مے پوشید و پیوستہ در کوه و ہامون میگشت از پشم موئے جامہ و زیر انداز ساخت و سنگ از فلاخن انداخت جشن سده کہ پارسیان در دہم بہمن ماه گیرند ازاو دانند در میان فرزندان

ششمین بهمن

پدرش اسفندیار مادرش فرهنگ دخت شیدوش پور فریبرز کاوس
برخی گویند از نژاد تالوت است گشتاسب چون سخت دلیر دید اردشیرش
خواند زیرا که پارسی اردختم را گویند. بزبان یونانیان بهمن کسی را گویند که اندیشه‌اش
نیکو بود. دانشوران یونان چون ویرا دوست میداشتند بدین نام خواندش
راست گفتار و درست کردار را نیز نامند. و کوچک بسیاردان را گفته اند زیرا که
در خوردسالی بسیار دانا بود. چون آن شهریار دست های خود را دراز می نمود.
بزانویش میرسید و بر بیشترین این هم درازدستی کرده بود یونانیان دراز
دستش نامیدند. اسفندیار ویرا در دوازده سالگی آموزگار داد بکم خوابی و
کشورداری او را پرورش کرد در دم مرگ برستم سپردش تا او را روش بکار آموزد
پس از پرورش گشتاسب او را بخواست و دیهیم بوی ارزانی داشت چنان
کشورانند که جاماسب و دیگر دانشوران از خرد آن خسرو جوان در شگفت بودن
گویند در آغاز هر نامه مینگاشت که این از اردشیر بنده خدا و نگهدار شماست هنگامیکه
فرمان فرمای بکشوری میفرستاد روزنامه نگاری در پنهانی بگماشتی تا او را از
گفتار و کردار با زیردستانش آگاهی دهد اگر دادگر بود پاییدار گر ویرا بسزا رسانیدی
و در سال یکبار همه زیردستان را بخواندی در آن انجمن خود از تخت فرود آمده
نخست سپاس آفریدگار بجای آوردی وزان زپس گفتی که در این یکسال که فرمان
رانده ام اگر از من و گماشتگانم شما را آسیبی رسیده آشکار کنید تا دادگری
کنم پس از شنیدن این سخنان مردم او را بستودندی و موبد موبدان بر پای خواستی

دگفتے زیردستان و سربلندان از تو خوشنودند از آں روے کہ کردارہائے تو نیکو است
انگاہ مردے باہنگ بلند ہمگناں را میگفت کشید زمین بار آورد را از خدا بترسید
و ازہمک نشناسی بپرہیزید و از آزمندی دور باشید پس بزرگان ہر کشورے را دوباد
در پنہانی خواستہ کاوش بسیاری در دادگری مے نمود و درآں انجمن ریش سفیدان و

بہمن

کدخدایان ہر شہرے برائے آسودگی زیردستان آنچہ در دل داشتند بہ پادشاہ میگفتند
و ہماندم انجام کار ایشاں را فرمان مید و در آئین خسروی آوردہ اند کہ پیوستہ بہمن بہ دستوران
خود میگفت ہرگاہ بہ بینید کہ من برائے زر چشم از راہ راست بپوشم و بداد گری نکوشم
مرا ازاں بازدارید و اگر بیجا بر کسے خشم گیرم نگذارید و بر کار ہاے
پسندیدہ ام

واداریدپس ازچندی کشورداری اندیشہ خوں خواہی پدرکردہ لشکر بزابلستان کشید۔
چوں درآں روزگار رستم بجہان دیگر رفتہ بود پسروے **فرامرز** باپنج مردم زابلستان را
بکشت ودل ازکین خواہی پدر آسودہ ساخت وپور راہم راز فرمان فرمائی بابل بیند آخت
کتوش کہ نبیرہ گشتاسب ومادرش دخت یکے از پیمبران نژاداسرائیل بود دراں
جایگاہ فرستاد وفرمود ہمہ فرزندان یعقوب را بدژہخت برند وہرکہ خواہند بایشاں
برگمارند اونیز چنیں کرد وہمگی بزیردستی دانیال پیمبر یکدل شدند ویرا پادشاہے
ہام آوراں بخشید وجہوداں را ہزاد وبوم خویش فرستادہ دژہخت را ازنو آباد ساخت
وے راد۲وپسر و۳سہ دختراست **ساسان داراب ہمائے فرنگ**
بہمن دخت گویند پس ازمرگ ہم بالینش ہمارا بزنی گرفت واو بداراب
آبستن گشت بہمن دیہیم رابشکم وے نہاد وجائے نشینِ خویش کرد چوں ساسان
بکشور چشم داشت ونومید گشت باستخر رفتہ ناچار گوشہ گیری گزید ازبنیادِ بہمن دربارس بند
کوار کہ برود کہبانوں بست ودانشمند اینکہ درروزگار او بودند **بقراط** بزشک و
زیمقراتیس دانشمنداست ایشاں راگرامی داشتے وازآنہا دانش وبینش آموختے
گویند روزگار پادشاہی او صد ودوازدہ سال بود گروہے برانند کہ در استخر بنیاد چندی
گذارد وجائے دیگر آبادان کرد کہ اکنوں درزیرِ خاک رفتہ ازسخنانِ اوست داد نیکوترین
خوبہا وخودسری زیان اندیشہا است چنانچہ خواہشہا زیان پاکدامنی اند وفرمود دلیر
آنست کہ ماندن نامِ نیک رابستائش زبانی برگزیند وکم دل کسے است کہ ستائش زبانی
را ازنام جاوید برتر داند۔

هفتمین همائے دخت بهمن

گویند خوئے مرداں داشت کارہائے پسندیدہ میکرد پس از بجہاں آمدن داراب
برائے دوستی جہانداری بروئے رشک برد اورا در تختہ پارہ نہادہ برود بلخ در آب

انداخت برخے برانند کہ برود فرات افگند ازیں روئے کہ ستارہ شناساں چنیں
پیش بینی کردہ بودند کہ از بدبختی ایں کودک ایران را زیانے رسد آسیابانی اورا یافتہ
بخانۂ خویش برد داراب نام نہاد و بنگہداریش کمر بست ہمیں کہ از خوردی اندکے

پائے پیش نهاد روش بادشاہے دراو میدیدند این گفتار کم کم درمیانِ مردمان گویا شد ہمائے ازاں مژده شادمان گردید وازکردارِ خود پشیمان گشته آسیابان را بخششها نمود دیهیم ازسرخویش برداشته بتارک داراب نهاد **چهل پایه** که در استخراست وپیروان وابسین پیمبران پرستشگاه کرده اند ازاوست **کلپایگان** از انیز بساخت۔

هشتمین داراب

پور بهمن بجائے مادر برتختِ شهریارے نشست بیشتر آبادانی جهان زیر فرمان آورد۔ لشکرے بیونان کشید و **فلیپ** شهریار آنسامان را زیردست کرد ودختر ویرا بزنی خواست وشبے بستربا او بسر نبرد وبیونانش بازگردانید برخے برانند که اسکندر در همان شب پدید گشت داراب فلیپ را ناچار ساخت که سالے مانندہ هزار تخم مرغ زرباج

فرستد دوازده سال جهانداری کرد دانشوریکه بروزگار وے بود **افلاطون** شاگرد سقراط
است بنیاد او در پارس شهر **داراب** کرد است برائے زود رساندن پیامها در سر راهها اسپ
بست از سخنان اوست آنکه در دوستی ترا ستایش کند بچیزیکه در تو نباشد در دم دشمنے
نیز بدگوئی کند بچیزیکه در تو نیست هرگاه اندوهے بشمار رسد اندوه ازان بزرگتر را یاد آرید
تا رنج آں کم گردد نیکی اگرچه اندک باشد کوچک ندانید و میفزائید نباید خردمند با بے خرد
پیکار کند و هشیار با مست کارزار نماید و هم او گوید نیکوترین خوئے بادشاه راست گوئی
است که بیم دشمن و اُمید دوست در اوست و او گفته بخشش ناخواسته دادن است
چه پس از خواستن پاداش خواهد باشد ؞

بهمن دارا

پور داراب از کردار پادشاهان پیش بے بهره بود گویند فرماں فرمائے را کار کوچکی
مے پنداشت نخستین کسے نزد **اسکندر** که جانشین فلیب بود فرستاد باجے که داراب
بیونانیاں نهاده بود خواست سکندر بپاسخ گفت مرغے که تخم میگذارد پرید اکنون در میان
من و تو جز از تیغ و نیزه نیست پس ازاں دارا چوگان و گوئی با گنجدے فراواں روانه داشت
و چناں وانمود کرد که تو هنوز کودکی باید گوئے و چوگان بازی و مانند بسیاری این
گنجد لشکریان ایران به یونان آمده آماده کارزار خواهند شد سکندر در برابر فرستاده
وے خروسے خواست و بے نگذشت که همه آں دانه ها را ربود بفرستاده دارا گفت
کہ ما ازیں کار و پیش بینی نیکو کردیم یکے آنکه کشور شما دست خواهیم یافت و بهره او را
خواهیم خورد دیگر آنکه دلیران یونان یکتنه انبوهے لشکر شما را چنیں مے ربایند که
این خروس گنجد ها را در همان روز کارزار لشکرے از سی هزار پیاده و پنج هزار سواره آراسته

خویش به نیکوئی سخن سرودے و این سخنان از وست -

کیومرس

شادی بسیار سرشت خود را خود پسند کند کامرانی بیشمار دل را بمیراند و گفته است اندوه
بیماری است که از کمی گرمی سرشت زائیده شود و دهش شاخیست که هنگام سپاس داری
برومند و تازه گردد آنچه بر داد و دهش بیفزاید روزگار فرمان روائی دیرندتر شود و
هرچه در راستی پائے پیش نهند کار ها بهتر از پیش رود و برا پسرے بود سیامک که در خود

و دانشش سرآمد روزگار خویش بود برخے گویند شیث پیمبر اوست پدر خواست
پادشاهی به وسپارد و خود از فرمان روائی کناره گیرد کشور خویش بدو سپرد وَے در
جهانداری داد مردی بداد و مانندهٔ پدر آئین نیکو نهاد. هرگاه کشور کشائی وزیردست پروری
آسایش یافتے در گنج سنگها به بندگی پروردگار میپرداخت چندتن از دیوان چون او را
تنها دیدند با سنگهاے گران از پادر آوردندش گویا دیو مردم بیابانی سرکش و نادان بودند

که بر مردم شهری ستم مے نمودند. و به تنهاے در کوه ها زندگی میکردند چنانکه اکنون در ترکستان
و بلوچستان این گونه مردم نادان خونخوار بسیار است ۔

کیومرس دریں اندوہ ناشکیبا بُود تا در خواب خسارۂ پسر دیدہ از گذارش او آگاہی یافت و با لشکریاں بسوئے دیوان شتافت و بخوں خواہی آنہارا بسزا رسانیدہ و در آں سرزمیں شہر بلخ بنیاد کرد در ہماں روزگار زن سیامک فرزندے آورد وے را ہوشنگ نام نہاد و دل خویش را اندکے از نابودی پسر آسودہ ساخت و اورا پس از آموزگاری شائستہ جائے نشین خویش نمود و خود بہ بندگیِ یزداں پرداخت گویند بشرپانی کیومرس را زندہ گویا مے نامیدند و براستی شائستہ ایں نام بُود ❖

دومیں ہوشنگ

پدر سیامک پسر زادہ کیومرس بادشاہے بود با دانش و خرد بسے نامہ در دانشوری
نگاشتہ کہ یکے از انہا را جاویدان خرد گویند برخے ازاں را حسن سہیل دریافت کردہ
بزبانِ تازی در آوردہ دیدار آں نگارش نشانہ ایست از نیروئے دانش او پارسیاں برآنند
کہ پیغمبری داشتہ۔ واز بسیاری دادگستری اورا دادے نامیدند و ایں گروہ نخستین بنام
بادشاہ دو پیس است کہ پیشدادیاں مے نامند برخے اورا ایران نامند و ایں کشور را
بنام وے خوانند پارس و زردشت نخستینش نیز گفتہ اند پارسیاں گویند ادریس
پیغمبر اوست سالہا در جہان بود چہل سال جہانداری کرد دیہیم بر سر نہاد آہن از سنگ
بیروں آورد واز اں ساز جنگ ساخت از پشم و پوستِ روباہ و سمور زیر انداز کرد
کاریزہا در آورد بر آبادی استخر کہ پائے تخت بُود بیفزود دو شہر ساخت شوش بابل
اگرچہ برخے برآنند کہ بنیادِ بابل از ضحاک است روزے جائے نشین خود تہمورس را
خواست و گفت اے فرزند دلبند مرا براستی رائے و درستی پیمان و زیرکی ہوش و
بسیاریِ دانشِ تو امیدے بزرگ است پیداست کہ در نہادت نگارش دانائیست و آمادہ
شہریارے پس از من توئی اینک کشور بتو گذاشتم و تورا بہ نگہداری مردمان بر گماشتم
ایں بگفت و بہ دخمہ نیاکان خود شتافت و در آں جایگاہ تا ہنگامیکہ جہان ناپایدار را
بدرود گفت بہ پرستش یزدان پرداخت از اندرزہائے اوست کہ در جاویداں خرد
مے فرمایند و آں نامہ ایست کہ ہوشنگ نگاشتہ اندر زہا آغاز و انجام بسوئے
یزدان پاک است و یاری از اوست ستائش اورا سزا است ۔ ہر آں کو آغاز راشناخت
ستائش پیشہ کرد و آنکہ از انجام آگاہی یافت بندہ شد ہر کہ یاری از و دانست فروتن
گشت کسیکہ از داد و دہش وے آگاہ شد بہ بندگی گردن نہاد و از سرکشی چشم پوشید
فرمودہ بہترین چیزیکہ از خدا بہ بندہ رسد دانشِ ایں جہان و آمرزشِ آں جہان است

خوشترین آرزوئیکه بنده از خدا دارد تندرستی است نیکوترین سخنان ستایش یزدان
پاک. نیکوکاری ها چهار گونه است دانش و دوست داشتن آن - پرهیزگاری
پاک منشی - دانش دانستن آئین است و دوست داشتن دانش بکار بردن آن و پرهیزگاری
شکیبائی است - پاک منشی نابودی خواهش ها فرمود هر کیش مانند خانه ایست که در پایهای
چند برپا مانده باشد هرگاه بر پایه زیان رسد به آبادی آن کوشند بزودی پایهای
دیگر ویران شود و آبادی آن خانه دشوار گردد پس اگر یکی از آئین های کیش را زیانی
رسد چشم از آن بپوشند رفته رفته آئین های دیگر بویرانی کشد و کیش بجای نماند فرمود که
خوی بندگان یزدان بچار پایه پسندیده برجاست - دانش و بردباری و
پاکدامنی و داد - دانش به نیکوئی برای دست یافتن به نیکوئیست و دانش بدکاری
برای پرهیز از آن است دانش و کردار چون جان و تن اند و دانش بیخ است و کردار
بر دانش پدر است و کردار پسر و دانش بی کردار پسندیده نباشد کردار بی دانش بانجام
نرسد نیز فرموده که توانگری در بی نیازی است و آسایش در گوشه نشینی آزادی
در گذشتن از خواهش های زیان کار و رستی در درست کاری و بزرگواری در
بیخواهشی هم گفته است برون آور آزمندی را از دل خود تا باز شود بندهای تو و
آسایش یابد تن تو میفرماید ستمگار پشیمان است اگرچه ستایشش کنند و ستمکش
آسوده است اگرچه سرزنشش نمایند فرمود توانگری در خرسندی است و درویشی در
جستن توانگری سپاس دار بی نیاز است اگرچه برهنه و گرسنه باشد بسیار جو اگر همه
گیتی از اوست درویش است آزمند اگر همه دارای جهان باشد تنگدست است
دلیری پردلی است و پا نهادن در کارهای بزرگ و شکیبا بودن از رنجهای دررہ

ناپسندیده سرشت بخشش بجا جوانمردی است خودداری و خردمندی بخشائش ست
پیش بینی بهنگام استواری کار میفرماید لگام آسایش در دست اندوه و آسایش زیر پا
رنج است فرمود مردنت نزدیک و در دست تو نیست روز و شب بتندی درگذرند
و مے نگذرد که روزگار بگذرد میفرماید گرامی دار مرگ خود را و پیوسته نگران باش
او را فرموده هنگامیکه آسایش تن با تو خو کرد از مرگ بیندیش دمے که از آسایش
خوشنود گردی اندوهگین باش از رنج که بازگشت آسایش بسوئے اوست و دیگر گفته
نرمی بهتر از سختی و آهستگی خوشتر از شتاب کردن ست گوید هنگامیکه پادشاه زبردست
شود اندیشه اش کج گردد و راستی از دو پوشیده ماند شنونده را سزا نیست که سخن
گوینده را نشنود مگر در چار جا نخستین گوید نادانے در بودن رنج شکیباست ـ
دوم خردمندی بکسیکه با وی نیکی کرده باشد دشمنی کرد سیوم زن زشتکار پرده دار
چهارم آزمند بانده کے شکیباست میفرماید سه زیان ست که چاره پذیر نیست
دشمنی خویشاں رشک همسراں خواست خسرواں باندوخته دیگراں سه نیکو کاریست که
زیان پذیر نیست پرستش دانایان یزداں را شکیبائی دانشوراں داد و دهش بزرگان
و دیگر سه چیز ست کسیرے ناپذیر است تن آسانی ـ زندگانی ـ اندوختنی فرمود بجز ا
که یزداں فرستد چاره ندارد و بهترین دارو ہائے آں مرگ است بدترین اندوه ہا خواهش
زیستن آں جهان و گفته سه چیز در گیتی خوشی است و سه چیز اندوه شکیبائی بهر چه پیش آید
اندوه روزی فردا نخوردن ۲ سپاس نیکو کاری ۱ رنج آزمندی ۱ خواست از مردمان
۳ آرزوئے چیزیکه پشیمانی آرد فرمود چهار چیز بخشائش است ۱ بنیاد نهادن ۲ زن خوش
۳ زن دادن ـ وارسته بودن ۴ چهار چیز رنج است ۱ زن و فرزند بسیار ۲ تنگدستی ۳ ہمسایہ
بد ۴ زن نافرمان و تهی بست چهار ست ۱ پیری و ناتوانی ۲ همسایہ که در نژاد بوم

خویش نباشد ۳ وام فراوان ۴ دوری راه پیادگی - وگفته زنِ نیک آسایشِ مرد،
آبادانی خانه و یاری دهنده بر نیکوکاری است - فرمود کسیکه نتواند چنین کارها کند اورا
مرد نتوان گفت با زن کارزار کند و پیروزی نیابد بنیاد نهد جا نرا و بانجام نرساند
کشت کند و ندرود و سه چیزست که خردمندان باید از یاد نبرند ۱ ویرانی جهان ۲
دیگرگون شدنِ آن ۳ رنجہاے او که چاره پذیر نیست دو چیز است که یاد باید برد -
۱ نیکی که بکسے کنی ۲ بدی که بتو کنند - نیز گوید نه آرزو بے نیاز توان شد و نه بخود آرائی
جوان و نه بدارو تن درست - اگر تو را چہار چیز باشد در گیتی برخوردار خواہی بود -
۱ نانیکه از کارِ خود بدست آری ۲ پایداری در دوستی ۳ راست گوئی ۴ پاکدامنی -
فرمود شش چیز در جہان کامرانی ست ۱ خوراک گوارا ۲ فرزند نیک ۳ زن ہمراه - ۴
ہمنشین مہربان - ۵ سخن راست ۶ دانش فراوان فرمود فرومایه از آموزگاری به نگردد
چنانچه از آہن پشت شمشیر گران بہا نتوان ساخت نیز از اوست که سه چیز در سه جا سودمند
ست ۱ گذشت در ہنگام گرسنگی ۲ خودداری در خشم ۳ بخشش در تنگدستی گوید خردمندان
را بچیز نیامدنی امید نیست و چیزے را که در خورِ خود ندانند نخواہند و کارے را که نتوانند
نگیرند فرمود ہشت چیز از بے آزمانی ست ۱ خشم بے مایه ۲ بخشش بے جا ۳ رنج
در تبه کاری ۴ نشناختن دوست از دشمن - ۵ راز گفتن با بیگانه ۶ گمانِ نیک در باره
مردم نیازموده ۷ باور کردن سخن بیخردان ۸ بسیار گفتن در ہنگامیکه سود نبخشد
فرمایش اوست که ہر کس به کنکاش کار کند ہمواره آسوده ست - بدوستی بادشاه منازکه
نزدیکان او با تو دشمنی ورزند - فرمود بادشاه را مستی نشاید چه او نگہبان کشورست
و شایسته نیست که نگہبان را دیگرے نگہداری کند میفرماید در ہیچ جا از گفتار
دور مباش و خود را اندوہگین مساز چه روزگار دشمنِ فرزند آدم ست پس به پرہیز

از دشمن خود چوں اندیشہ در کارِ دشمن خود نکنی اندر زِ دیگران برائے تو نشاید ❊

تہمورس
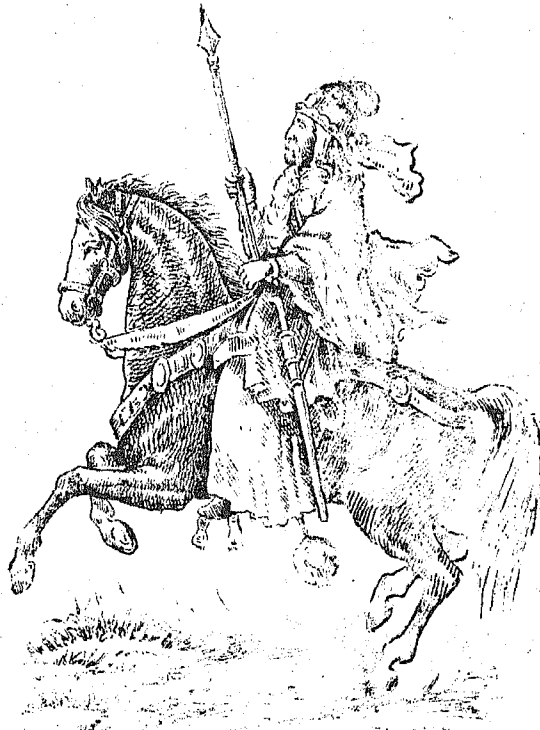
آنانکہ پارسی از تازی شناسند دانند کہ تہمورس با طاوثا بزبان تازیان است۔ چنانچہ کیومرز در کیومرث ۔ طہمورث نیز تہم مرز است تہم در پارسی دلیر را گویند مانند تہمتن پس تہم در پہلوان زمین است پسر یا نبیرہ ہوشنگ بود برخے برانند کہ

وے را برادرزادہ است اورا دیو بند مے نامند پس از ہوشنگ با درنگ شہریارے
نشست و بہ نگہداری مردمان کمربست بآئین کسے کار نداشت ومیگفت مردمان ہر
کیشے خواہند نگاہ دارند بہ پیمان اینکہ پا از راہ درست کارے بیروں نہند پانصد سال
بادشاہی کرد وے را دستورے بود خردمند کہ بیزدی دانش و بزرگواری منش سرآمد
روزگار خویش بود بادشاہ بہمدستی دستور بہ آبادی کشور و نگہداری لشکرے
پرداخت چندتن از بزرگان بہ دستور رشک بردہ ۔ تخم دشمنی شاہ را نیز در دل کاشتہ
وایں سخنان را بہانہ کردہ آغاز سرکشی نمودند میگفتند اگرچہ شاہ و دستور در نگاہداری
مردمان بے مانندند شاید ہوشنگ کہ پیری را بہانہ ساختہ گوشہ گیری گزید دوبارہ
برگردد وایں روش تازہ را نیکو نشمارد ۔ بادشاہ و دستور باہنگ گردنکشان بالشکرے
آراستہ آمادہ کارزار شدند اگرچہ سرکشان پشیمان شدہ پوزش خواستند تہمورس سخن
ایشان نپذیرفت و آنہا را بہ سزا رسانید فرنگیاں برآنند کہ ہوشنگ برادرزادہ خود
تہمورس را در روزگار زندگانی خویش بجہان دیگر فرستادہ بود پس از گوشہ گیری وے
مردی پیدا شدہ چنیں وانمود کرد کہ تہمورس و جانشین ہوشنگ منم ۔ ایں بود
تنے چند از بزرگان سخن او را باور نداشتہ بکین خواہی برخاستند در روزگار روی
خشک سالی بزرگ پدید آمد ۔ بزرگاں را فرمود بخوراک شبانگاہ ساختہ خورش بامداد
بدرویشاں دہند بنیاد روزہ ازاں روز شد گویند مرگ ہر کسے بزرگ پیدا شد ۔
ہر کہ را دلپسندی میمرد مانندہ وے را از چوب و سنگ و زر و سیم مے ساخت و پیوستہ
درآں مے نگریست بت پرستی ازاں روز پدید گشت و سپاہاں و بنیاد نہاد از سخنان
آں شہریار است ۔ باندک شکیبا شدن نیکوتر ہست از بسیار خواستن نیز فرمودہ بادشاہ
نیک اندیش باید کہ درگاہ خشم و برتری آں کند کہ در ہنگام آشتی و پستی بانجام تواند

رساند۔ ور فریدون نامہ آوردہ کہ روزے گنا ہگارے راتہمورس فرمان بکشتن داد وے
زبان بدشنام کشاد۔ پادشاہ اورا رہا کرد۔ فرمود کہ چوں مرادشنام داد اگر اورا بسزا
رسانم برائے آسائش دل من خواہد بُود نہ برائے پاس آئین۔

چہارمین جمشید

نامش جم و چوں روئیش مانند شید سپید رخشید جمشیدش گفتند۔ تہمورس را فرزند

نبود جمشید وے را برادر یا برادرزاده است پس از تهمورس خردمندان و بزرگان پارس برو گرد آمده با ورنگ شهریاریش نشانیدند پیروزی روزگار وے روز افزوں بود هرچه بر نیکوکاری میفزود یزدان مهر اورا در دلِ مردمان پیشتر جائے مے داد او در جوانی مانند پیران کاردیده بود بر بنیاد استخر بیفزود چنانچه از خرک تا رامکرد را یکسره آبادان ساخت بنیاد سرائے بلند پایه نهاد که تخت جمشیدش نامند و هنوز برخے ازاں بنیاد برپا است و چهره هائے نگاشته اش برجاست - جهاں گرد اینکه از پارس گذر کرده اندازه دیدار آں نمایش ها در شگفتند و نمونه روشنهائے نیکوکه اکنوں در میان مردم است آنجا پدیدار و چناں مے نماید که در آغاز جهاں پیش از انکه دیگراں هنرمند شوند پارسیان دانشور و هنرمند بوده اند - چوں آفتاب در نخستین خانه بهار شد و روز و شب برابر گشت در آں کاخ بنشست - و زیردستاں را بنوید دادگستری خوشنود کرد - بر آنها زر و سیم افشاند و خویش بکامرانی پرداخت و آں روز را نوروز نام نهاد که هنوز پارسیاں آں جشن را برپا میدارند فیثاغورس یونانی در روزگار وے بوده ساز و آواز را برائے سرخوشی ایں شهریار از نو پدید آورد گویند باده در روزگار ایں بادشاه پیدا شد چنیں داستان کرده اند که جمشید انگور را بسیار دوست مے داشت فرموده بود در خمے انگور فراواں ریخته تا در زمستان بخورد چوں سر او باز کردند انگور را دگرگوں و آب آنرا چنداں تلخ یافته که شاه اورا زهر پنداشت در پشت خم نوشت که زهر دریں است کنیزکے که برنج سر گرفتار و از زندگی بیزار بود برائے نابودی خویش در پنهانی ازاں بیاشامید در خواب شد پس از بیداری خود را از رنج رسته دید - شاه از سود آں آگاهی یافته بنوشید تا رفته رفته زهر کشنده مانند آب رواں آشامیده شد - شهریار دگر و هیکه پیرامونش بودندے برائے شادمانی پیوسته ازاں مے نوشیدند و آں را شاه دارو

نام نہادند داستان جام جم ہنوز برزبانہاست مردم را بچار بخش کرد ۱ دانشمندان
۲ جنگیان ۳ برزگران ۴ پیشہ وران و از برائے ہر بخشے سرکاران
گماشتے کہ روز بروز از کردار ایشان وے را آگاہی دہند اندازہ فرسنگ نیز از دست
گویند پیش از جمشید گاہ جنگ جز چوب و سنگ بکار بردہ نمے شد۔ آئین تیغ و نیزہ
از دست۔ کشتن و رشتن پنبہ و ساختن جامہ و رنگا رنگ کردن آن را بمردمان آموخت
شناوری و فرو رفتن در آب و بیرون آوردن مروارید نیز از اوست۔ ہمہ نویسندگان
برآنند کہ یزدان پرستی را از دست دادہ خود را خدا خواند۔ پارسیان را چنین گمانے نیست
گویند جمشید پیمبرے بود فرزانہ از مردم زیردست خویش پیمان خواست کہ پیرامون
گناہ نگردند تا خدا بیماری و رنج مرگ را از آنہا بردارد۔ مردم چندے بر سر پیمان خود
بودند سرانجام پیمان شکستہ بگنہگاری کوشیدند یزدان برائے گوشمال مردم جمشید
نیکوکار را از میان ایشان برد و ضحاک ستمگار را بر ایشان برانگیخت تا خون آنہا
بریخت گویند ہفتصد سال بادشاہی کرد راستی این سخن را یزدان میداند نویسندہ
چہار چمن شارستان کہ از شہریاران و پیمبران پارس گفتگو میکند بر آنست
کہ جمشید ہمان پیمبر است کہ تازیان سلیمان دانند ۔

پنجمین ضحاک

تازیان ضحاک بسیار خندہ را گویند چون لب بالائش شگافتہ و دندان ہایش نمایان
بود برائے چاپلوسی مردم او را ضحاک نامیدند و پارسیان گویند کہ نامش بیوراسپ بودہ و
بیوراسپ نیز مے نامیدند از آن رو کہ پیش از بادشاہی دہ ہزار اسپ داشتہ
و بیور بزبان دری دہ ہزار را گویند دہ آک نیز گفتہ اند آک بپارسی کردار ناپسند است

وے را چون ده کردار ناشائسته بود و ہگش گفتند نازیبائی او چنین است. کوتاه اندام ۲. پرخوار. ۳ بدزبان ۴ بیدادگر. خودپسند. کله پرباد و زشت پیکر. بے شرم. شتابنده دروغ گو بددل پورعلوان و برادرزاده عاد است که به فرمانِ وے به ویران کردنِ ایران

ضحاک

آمد گویند هزار سال بادشاهی کرد گروهے برآنند که خواهرزاده جمشید و پور مرداس است بیدادگری و نام زشتش هنوز داستان است تازیانه زدن و به دار کشیدن از او ست با هرکه خشم آورد وے بے پرسش خونش بریختے پس از هفتصد سال ستمگاری دو برآمدگی مانند دو مار بر دوشانهٔ وے پدیدار شد چنانچه از رنج آنها نیاسود وے پزشکان

این رنج را بمغز سر مردمان چاره جُستند همه روزه دو تن پیش اژدها که از بیدادگری همگیتی جان میگرفت و به داروئے رنج خویش بکار مے بُرد گویند او را دو خوان سالار بود کرمائیل و ارمائیل انان دو تن یکے را رهائی میدادند و رها یافتگان تا روزگار فریدون درکوه و هامون پوشیده میداشتند و برخے برآنند که دشت نشینان از نژاد آنانند سی صد روزگار را چنین گذراند سرانجام کاوہ آهنگر بداد خواهی خون پسران خویش کمر بست و پوست پارهٔ آهنگری را بر سر چوب کرده مردم را بر ضحاک بشورانید و او را از زندگی نومید ساخت و فریدون از نژاد جمشید را به شاهی نشاندند پس ازاں فریدون آں پوست پاره را از گوهرهائے گران بها زیور کرد و پادشاهان پارس آنرا در رزمگاه خجسته شمرده با سپاه خویش همراه میکردند تا روزگار یزدگرد شهریار که عمر تازی بر پارس دست یافت آں پوست را بچنگ آورده سنگهائے آں را بسپاهیان بخش نمود و گفت هر کس از پوست پارهٔ آهنگران یاری جوید بآهن کشته شود و نباید جز از یزدان پاک یاری خواست ✦

نشستن فریدون

از نژاد جمشید پدرانش از بیداد ضحاک گریخته در میان شبانان مازندران زندگانی میکردند به نیروئے یزدان و یاری کاوه ضحاک را در چاه سار کوه دربند کرد و بر تخت پادشاهی بنشست و بخون خواهی ایرانیاں آهنگ تازیان نمود و بر کشور ایشان دست یافت ازآں پس بهر جا که آبادان بود روئے آورد و پیروز جنگ گشت بیشتر آبادانی جهان را در زیر فرمان آورد آں روز را که بر ضحاک دست یافت مهرگان نام نهاد بنیاد باروو کندن کنده از اوست نوشدارو برائے زهر مار و گزندگان بساخت

خرمبادیان در روزگار او کشیدند کہ استر پدید شد سالہا مردمان بہ ہش او دلخوش بودند
و بادادگری وے در بستر آسائش مے غنودند پس برآں شد کہ کشور خویش بہ پسرانش
بخش نماید و خود بہ بندگی پروردگار پردازد باختر بہ سلم داد و خاور بہ تور سپرد و

فریدون

میان ایں دو بخش کہ پایۂ تخت و آباد تر بود بہ ایرج ارزانی داشت۔ برائے
اینکہ وے نیکوکار بود و دیگر مردمان نیز او را شایستۂ خسروی میدانستند۔ گویند مادر
سلم و تور دختر ضحاک بود و مادر ایرج از دختر نادہائے تہمورس کہ ابد نواز و

ایراندخت ـــ می نامند همین به نیکی و بدی آنها گواه است زیرا که بخردان اند که پدر و مادر در نیکوکاری فرزند انبازند بیشترین مردمان بزرگوار پدر و مادرشان از خاندان بزرگ و پرهیزگار بوده اند - این سخنان از ایرج است - مردن به از زندگی است چه نیکوکار

ایرج

تن زندان است و بدکار را نیز زندگی سودی ندارد زیرا هر چه بیشتر زید بر گناهش افزاید با دوستان نیکی نیکو است و بزرگوار آنست که با دشمنان نیز نیکوکاری کند و پادشاه آزمند بینوائی است که بهیچ چیز سیر نشود فرسود از مردمان گیتی دشگفتم که تونگری از اندوخته

دانند با اینکه ورج بی نیازیست آسایش را از بسیاری جویند و در اندک است بزرگواری
از مردمان چشم دارند در نیکوکاریست تندرستی را از تن آسائی دانند و از دادگری پادشاه
است بارے سلم و تور با ایرج رشک بردند و باهم یکدل شده وے را بکشتند و دل پدر
را از مرگِ فرزند خستند و بهمان روزگار زن ایرج پسرے زاد فریدون اورا منوچهر
نام نهاد پس از آموزگاری بجاے خویشش بر نشاند وے کشندگان پدر را بجنگ
آورده از زندگانی نومید ساخت گویند پادشاهی فریدون پانصد سال بود دانشمندان
این روزگار این سخن باور ندارند برخے از داستان سرایان فرنگ که ضحاک هزار
سال یا فریدون پانصد سال پادشاهی کرد با این نام خانواده آنها را مے نامند پدر بر پدر ضحاک
نام و فریدون نام بوده اند چنانچه در فرنگستان مردان هر گروهے را بنام همان خانوادہ
مے نامند در تهمورس نامه آورده فریدون نامه که بسلم و تور هنگام سرکشی آنها نوشت
این سخنان جای داشت هر آنکه با پدر و مادر خیر نیکوئی کند از فرزندان نیکوئی نه بیند و آنکه
پاس بزرگواری آنها را ندارد از فرزندانِ خویش همان بیند هر کس به برادران دشمنی
کند سزاوار برادران دشمنی کند سزاوار برادری نیست انجام کار ستوران هنگامیست
که خود بین شوند و دیگران را هیچ نشمرند از سخنان وے است چون روزگار کارنامه کردار
شماست براو کردار نیکو باید نگاشت ◈

هفتمین منوچهر

مینو بهشت را نامند و چهر روے را چون بهشتی روے بود منوچهر نامیدند۔
پس هاے آسانی گفت یارا انداخته منوچهرش گفتند برخے گویند دختر زاده ایرج
است و بیشتر داستان سرایان بر آنند که وے را پسر زاده است چون مادرش گرد آفرید

دختر ایرج جمشیدی پور ساهم بود شاید دو دلی داستان سرایان از این روی باشد
شش ماه پس از مرگ پدر بگیتی آمد چون به پنج سالگی رسید فریدون او را بدبستان
فرستاد پس از دست یافتن بسلم و تور و مرگ فریدون بر اورنگ شاهی نشست بهر کشوری

فرمانفرمائی و بهر دهکده کدخدائی بگماشت از فرات جوبها بهر سو برد باغها و کشتها
ساخت و درختان بارور از بیشه‌ها و کوه‌ها آورده کشت در آبادانی جهان کوشید
گویند صد و بیست سال پادشاهی کرد پس از شصت سال جهانداری افراسیاب
نژاد تور از ترکستان آهنگ وی نمود و منوچهر گریخت و بتبرستان در دژی پناه برد افراسیاب

بااینکه نیروی دست یافتن بدو نداشت تن بآشتی در نمیداد لشکریانش برای بازگشت
کشور خویش او را وادار اشتند بآشتی بناچار با منوچهر چنین پیمان بست که آن سوی رود
آمویه افراسیاب را باشد و این سوی منوچهر را پس از آشتی و بازگشتن ترکان منوچهر روزگار
درازی پاس پیمان داشت باز ترکان آغاز دست اندازی کردند روزی موبد موبدان
را با مردان بخواست چنین فرمود ای مردم آفریدگان را آفریدگاریست یکتا و هر نیکی
که بدانها رسد از اوست باید آفریننده را پرستید و در برابر نیکی های او سپاسداری
کرد هر که در راز کارهای آفریدگار اندیشد بینشش بیفزاید و آنکه نیندیشد سیاه
دل شود پس بدانید که پادشاه از نگاهداری سپاه برای کشور ناچار است و ایشان
نیز از داشتن پادشاهی ناگزیرند لشکر باید فرمان پادشاه برد و در برابر دشمن پایش کنند
پادشاه باید لشکریان را خوراک دهد و هنگامیکه چاکری شایسته کنند جامهٔ سرافرازی
پوشاند و بزودی ایشان را بخششها دهد زیرا که جنگجویان در برابر پادشاه مانند بال و دم
مرغ اند که بی ایشان پریدن نتواند و جانورانش بخورند پادشاه باید با زیردستان
دادگستری کند و چشم از هیچ دادگری نپوشد و ایشان را خوار نگذارد کشت کاران را
بتخم و سرمایه دستگیری نماید پس از این سخنان ساز سپاه فراوانی دیده بسرداری رستم
بجنگ ترکان فرستاد لشکر او پیروزمند شده آنچه از کشور ایران آنها گرفته بودند باز
ستدند در روزگار وی شعیب و موسی را یزدان به پیغمبری فرستاد - از سخنان اوست
گیتی بر تابستان و آفتاب زمستان است که پاینده نماند و میفرماید بخشش پادشاهان
بر گناهگاران زیبا پیرایه ایست کشور را +

دختر ایرج جمشیدی پور سام بود شاید دودلی دستان سرایان از ایزدی باشد
ششماه پس از مرگ پدر بگیتی آمد چون به پنج سالگی رسید فریدون او را بدبستان
فرستاد پس از دست یافتن بسلم و تور و مرگ فریدون بر اورنگ شاهی نشست بهر کشوری

فرمانفرمائے و بهره دهنده کدخدائے بگماشت از فرات جویها بهر سو برد باغها و کشتها
ساخت و درختان بارور از بیشه‌ها و کوهها آورده بکشت در آبادانی جهان کوشید
گویند صد و بیست سال پادشاهی کرد پس از شصت سال جهانداری افراسیاب
نژاد تور از ترکستان آهنگ وی نمود منوچهر بگریخت و بتبرستان در دژی پناه برد و افراسیاب

با اینکه نیروی دست یافتن بدو نداشتن آشتی در نهاد لشکریانش برای بازگشت
کشور خویش اورا وا داشتند آشتی ناچار با منوچهر چنین پیمان بست که آن سوی رود
آمویه افراسیاب را باشد و این سوی منوچهر را پس از آشتی و بازگشتن ترکان منوچهر روزگار
درازی پاس پیمان داشت باز ترکان آغاز دست اندازی کردند روزی موبد موبدان
را با مردمان بخواست چنین فرمود ای مردم آفریدگان را آفریدگاریست یکتا و هر نیکی
که بدانها رسد از اوست باید آفریننده را پرستید و در برابر نیکی‌های او سپاسداری
کرد هر که در راز کارهای آفریدگار اندیشد بینشش بیفزاید و آنکه نیندیشد سیاه
دل شود پس بدانید که پادشاه از نگاهداری سپاه برای کشور ناچار است و ایشان
نیز از داشتن پادشاهی ناگزیرند لشکر باید فرمان پادشاه برد و در پیکار دشمن پایش کند
پادشاه باید لشکریان را خوراک دهد و هنگامیکه چاکری شایسته کنند جامه سرافرازی
پوشاند و بزرد ایشان را بخششها دهد زیرا که جنگجویان در برابر پادشاه مانند بال و دم
مرغ اند که بی ایشان پریدن نتواند و جانورانش بخورند پادشاه باید باز بر دستان
دادگستری کند و چشم از هیچ دادگری نپوشد و ایشان را خوار نگذارد کشتکاران را
بتخم و سرمایه دستگیری نماید پس از این سخنان ساز سپاه فراوانی دیده بسرداری رستم
بجنگ ترکان فرستاد لشکر او پیروزمند شده آنچه از کشور ایران آنها گرفته بودند باز
ستدند در روزگار وی شعیب و موسی را یزدان بپیغمبری فرستاد - از سخنان اوست
گیتی بر تابستان و آفتاب زمستان است که پاینده نماند و میفرماید بخشش پادشاهان
بر گناهگاران زیبا پیرایه ایست کشور را +

هشتمین نوذر

نوذر تازه وپسندیده را گویند مادرش فرنگیس از نژاد جمشید است پدرش منوچهر هفت سال پادشاهی کرد و چون بردباری و گوشه نشینی پیشه ساخت رفته رفته کشورش از دست رفت و بدست افراسیاب کشته شد از سخنان اوست کسیکه

نوذر

تنش خوے داسته باشد . دوستی را نشاید نخست کسیکه بد بهای تو

داند و در نهانی تورا ازاں باز دارد - دوم هنریکه از تو نه بیند آنرا بده چنداں سرگذشت
نکند سیوم اگر بر تو بخشش کند در دل نگهدارد چهارم چوں از تو سودے دید فراموش
نماید پنجم هرگاه گناه کوچکے از تو بیند بر تو گیرد ششم چوں پورسش خواهی نپذیرد
گوید دوست پاکدل نایاب است هم او فرماید که فرزند بدکار مانند انگشت ششم است اگر
ببرندش رنج برند و اگر نگاهش دارند زشت نماید و زیر بار زشتی تواں رفت اگر آزار
مردماں ننماید و فرمود دادگر کسے است که چوں از فرزند خود بیداد بیند و پاداش آں کوتاهی نکند

نهمیں افراسیاب
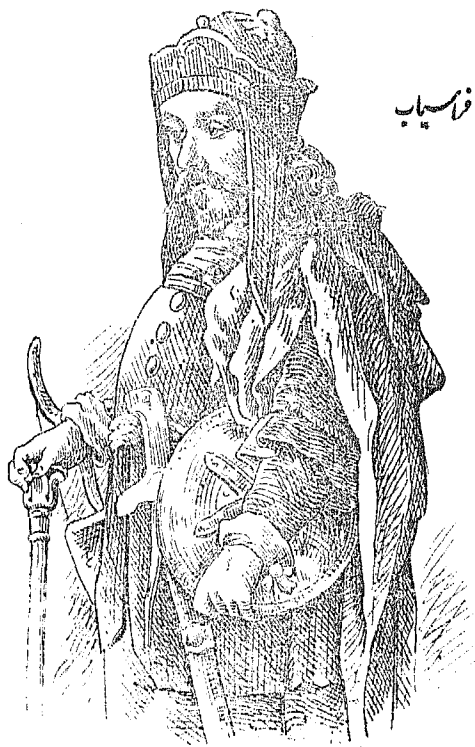
چوں افراسیاب پور پشنگ بر نوذر دست یافت و کشور ایران را از سرکشان تہی
دید کوس شہریاری زد و روزگار فرمانفرمائیش با ایرانیان ہفت یا دوازدہ سال ہست
چوں ایران را از خود نمیدانست ویران نمود بنیاد ستم نہاد ناچار مردمان بستوہ آمدہ
آغاز شورش کردند و بدستیاری قارن و کشواد افراسیاب را از ایران بیروں
کردہ و دو شاہزادہ بزرگ نژاد زاب و گرشاسب را فرمان فرمائے خویش نمودند
کہ وہمیں پانزدہمیں پیشدادیانند دوازدہ سال فرمان فرمائی کردند +

دومین کیان

اینان یا اسکندر رونانی وہ تن بودند روزگار پادشاہی ایشان ہفتصد و پنجاہ و دو سال ۱ کیقباد ۲ کیکاؤس ۳ کیخسرو ۴ لہراسپ ۵ گشتاسپ ۶ بہمن ۷ ہمائے ۸ داراب ۹ دارا ۱۰ اسکندر کے بپارسی شاہنشاہ را نامند زبردست و ستمگار را نیز گویند چنانچہ پیشینیاں این چہار شہریار را کے مے نامند کے غباد ۔ کے کاؤس ۔ کے خسرو ۔ کے لہراسپ برخے پنج پاشاہ را کے دانند کیومرز را نیز از ایشان شمارند و این نام را در بلندی

کیقباد

جاه از کیوان گرفته اند چه بگمان پیشینیان برترین ستارگان است - کیقباد پدرش
از فرزندزادگان منوچهر و مادرش روشنک دخت فرهاد پور جمشید است و این
گروه دوین بنام این شهریار است که کیان نامند گویند در کوه البرز به پرستش یزدان می
پرداخت زال پس از گرشاسب رستم را فرستاده او را خواند و باورنگ پادشاهی نشاند
جهاندارے هنرمند و شهریارے دادگر بوده چنانچه گویند مردمان با دادرسی او دادگری
منوچهر را از یاد بردند همواره درکنار رود آمویه بوده و با ترکان کارزار میکرده
چنانچه فردوسی در شاهنامه رزمهائے او را نگاشته رستم - سهراب - قارن
و گشواد پهلوانانیند که سران لشکر او بودند خبر قبل - الیاس و اشموئیل پیمبرانے
هستند که یزدان بروزگار وے فرستاد - صد و بیست سال پادشاهی کرد - داستان سرایان
فرنگ برآنند که قباد نخست میان مردم بکارهائے آئین مے پرداخت و پس از چندی بپادشاهی
رسید روز پادشاهیش را چهل و سه سال دانند شهر همدان را او بساخت از سخنان
وے است دوستی که از و سودے بتو نرسد از دشمنی او نیز زیانے نخواهد رسید و هم
او گوید آبادی زندگانی را مانند و ویرانی مرگ را و میفرماید آئین هر پادشاهی نمونه بزرگواری
اوست -

دوین کیکاوس

پسرزاده و جانشین کیقباد بود پس از وے آغاز کشورگشائی نمود نکو روی و درشت
اندام مادرش گردآفرید دخت گرشاسب است پدرش کاوس زیبا و تند خو و نیا
تش ور برگزیده یزدان را گویند پس از اینکه بر تخت پادشاهی پائے نهاد اندیشه کشور
ستانی بر دل او دست یافت و این آرزو مایه نابودی او شد اگر پهلوانے مانند رستم
در سپاه خویش نداشت یکے از سرکردگانش در نبرد دیو مازندران را بسیار ستود

بادشاه را خوش آمده اندرز وستوران خردمند شنید و منیلاد را بجاے نشینی خویشتن برگزید
و آهنگ آں سامان نمود بادشاه آں کشور پیشه زار که پُر از مردم بیابانی بود بدستیاری
یکے از شهریاران همسایه لشکر ایران را شکست داده کاوس را دستگیر نمود چوں رستم

کیکاوس
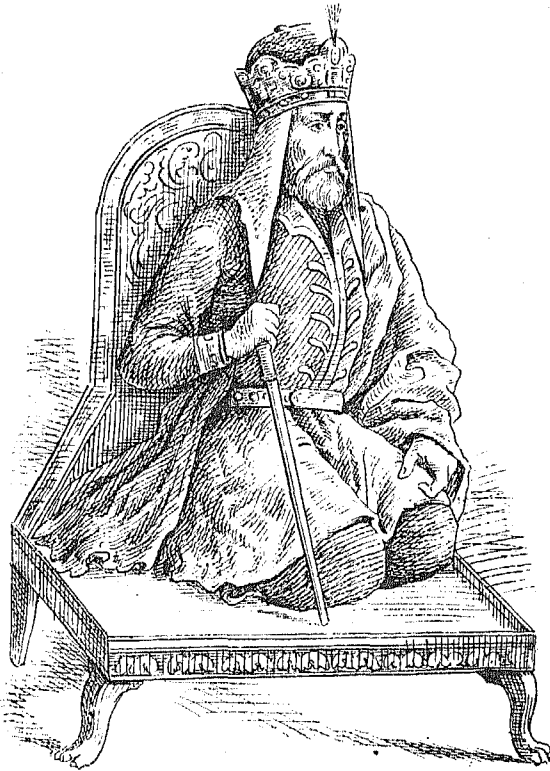
آوازهٔ شکستِ ایرانیاں شنید سپاہے گرد آورده بمازندران شتافت هیچ چیز چارهٔ
شمشیر ایں پهلوان را نکرد چیل شیر مار دیوان و جادوان را پاره نمود کاوس را با پیروزی
بکشور خویش باز آورد ایں گوشمال مایهٔ آرامے او نشد چندے نگذشت که اندیشه
آسیب ناک دیگرے کرد چوں بادشاه هام آوران سودابه دختر خود را بکاوس دید

سازِ لشکر دیده بسوئے آن سامان شتافت پادشاه آن کشور با چند شهریارِ دیگر همدست
شده بکارزارِ وے پرداختند و ایرانیان پیروزمند شدند چون شهریارِ هاماوران چنین
دید ازروے فریب پیشکشها نزدِ شاهنشاه فرستاده مهمانش خواست تا دخترِ خود بدو
دهد کاوس با چند تن از سرانِ سپاه بمهمانی رفت میزبان اورا دستگیر کرد لشکریان
چون شاه را بدستِ دشمن دیدند پراگنده شدند این سخن بگوشِ رستم رسید سپاهے
فراوان گرد آورده بسوئے هاماوران شتافت چون افراسیاب از رودِ آمویه آنسوے
شد رستم ایشان را تا سمرقند دنبال کرده پس از شکستِ افراسیاب دوباره بسوے
هاماوران برگشت و پادشاه آنجا را با سه شهریارِ دیگر دستگیر نمود همه پوزش خواستند
کاوس با پیروزی فراوان باستخر برگشت پسرے داشت **سیاوش** نام دست پرور
رستم دستان بود زنِ کاوس براو دروغے بست که پدر را بروے خشمگین ساخت سیاوش
نزدِ افراسیاب رفت **فرنگیس** دخترِ وے را خواستگاری کرد **گرسیوز** برادرِ افراسیاب
بروے رشک برده افراسیاب را بکشتنِ او وا داشت زنش پس از چند ماه پسرے آورد
وے را **کیخسرو** نام نهاد هنگامیکه بجز رسید **گیو** پورِ **گودرز** اسپهانی برفت و
اورا با مادرش به ایران آورد پیمبران و دانشوران که در روزگارِ وے بودند **داود**
و **سلیمان** و **لقمان** است جایگاهے در بابل برائے دیدنِ ستارگان ساخت۔
گویند روزگارِ پادشاهیش یکصد و پنجاه سال بود بعضے برانند **نمرود** که به آسمان
خواست برود او است از سخنانِ این شهریار است نیکوترین چیزها تن درستی و بالاتر
از آن آسایشِ کشور است و گواراترین توانگرے و گرامی ترین آنها آئین و زیباترین
بیدادگریست و فرسوده کارها بیهوده اندیشها و سنجشِ دور کننده رنجهاست و
هر کارے بستهٔ بهنگام شایسته است گویند یکے از کارگزاران وے در شهرے

فرماں فرمائی داشت چوں ازرفتارش پرستش نمود گفتند کارش زر اند وزیست باو پیغام کرد
که بسیار اندوخته مکن چه شکار فربه خوراک شیراں گردد -

سوّمیں کیخسرو

جاماسب دانشور در **آئینۂ آئین** میگوید که خسرو پیشوائے دادگراں؛ منداز
ایں روست که بادشاه را خسرو گویند کیخسرو چوں بپارس آمد کاؤس پیر بود و بادشاہی
به کیخسرو بخشید وے مرداں را بخواند بر ایشاں سخناں مہرانگیز راند برادراں پدر خود

فریبرز و **توس** را بالشکری آراسته بجنگ افراسیاب روانه کرد ایشان نتوانند با ترکان
پایداری کنند رستم را با گروهی دیگر بیاری ایشان فرستاد پس ازان خود بدان سامان رفت
شیده پسر افراسیاب بزمین خوارزم آمد کیخسرو را دران پهنه بکارزار را جنگ خوارزم
گفتند و آن زمین را کشور خوارزم نامیدند افراسیاب بدبخت سرانجام بدست کسان
کیخسرو کشته شد چون روزگار کشورکشائیش بشصت سال رسید **لهراسپ** را جانشین
خویش کرد و خود ناپدید شد **پنداگرائی** یونانی که تازیان **فیثاغورس** نوشته اند از
دانشمندان بزرگ است و دبستانی در ایتالیا بنیاد کرده در روزگار وی بوده سخنان
فیثاغورس است از یگانگی نیکی و از بیگانگی بدی و از برابری دادگستری خیزد و از سخنان کیخسرو
است یزدان پادشاه آسمان است و پادشاه شهریار زمین پس باید هر که بدین نام سرافراز
شد روزگار خود را بآراستن کارهای مردم بکار برد نه برای کام روائی خویش و فرموده
نادان کسی است که در نهانی دل او از یاد خدا تهی باشد و خردمند آنکه بی ترس کسی از گناه
شرم دارد و پرستش پروردگار بخواهش دل کند نه بامید سود و آسایش جهان میفرماید
برخوردار شدن از یاری روزگار است نیز میفرماید شکیبائی در اندوه اندوه سرزنش کننده است

چهارمین لهراسپ

پدرش **اورندشاه** برادر کیکاوس مادرش شناز دختر **آرش** پور کیقباد بیاری
لهراسپ برابری چهار آخشیجان است چون در جوانی گوشه گیری و خداپرستی را بخود بست
کیخسرو را بفریفت که در روزگار زندگی وی را به پادشاهی برگزید هرچند زال و دیگران
ازین کار خشنود نبودند سخن ایشان بجائی نرسید در میان مردم بشهریاری پرداخت
درشت خوئی و کینه جوئی بود بر گناهگاران هرگز نبخشودی و از گناه شان چشم نپوشیدی

برائے نزدیکی ترکان و کارزار ایشان پائے تخت را در بلخ کرد و زر بسیاری در بزرگ
کردن و زیبا نمودن آن شهر بکار برد و پرستشگاه بزرگی ساخت که آن را نوبهار نامیدند
چندان بر شهر تازهٔ خود مهر ورزید که مردم او را بلخی میگفتند رهّام سپهر گودرز که تازیان
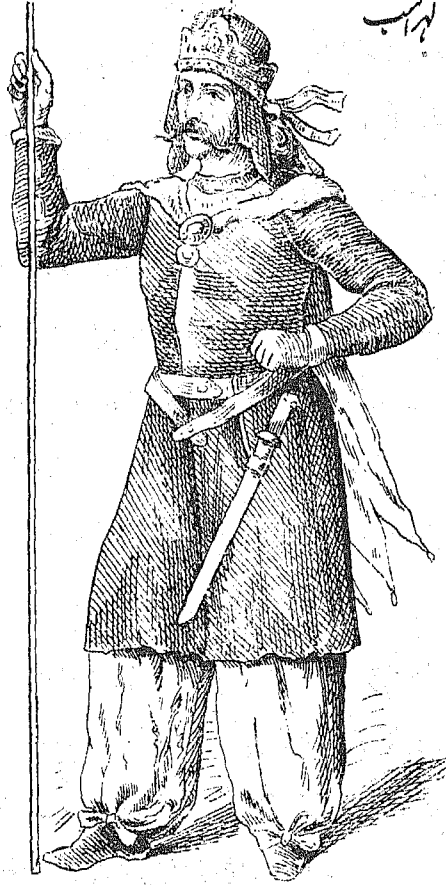
بخت النصرش خوانند بهام آوران و مصر فرستاد گویند نتوانست بر آن کشور دست
یابد این نیرنگ را بکار برد سگ و گوسفند و جانوران دیگرے را که مصریان پرستش میکردند
دست آموز کرد و با سپاه خویش برد مردم آن شهر چو جانوران را گرامی میداشتند جنگ

نکرده کشور را بدو سپردند پس ازاں بدرزہخت رفت و آنجا را ویران کرد و جهودان گرفت
و زنان و فرزندان ایشاں را دستگیر نموده بایران آورد و بیشتر داستان سرایان برآنند
که در سرشت ستمگار بود مردان خانوادهٔ زال را که به پادشاهی او تن در نداده بودند
از پائے در آورد و گویند برادر و خواهر و زن خود را نیز بکشت و گشتاسپ را که یگانه
پسرش بود نیز خواست از زندگی نومید سازد بدنامی اینکه اندیشهٔ پادشاهی دارد گشتاسپ
بگریخت و سالها از وے نشانی نبود سرانجام لهراسپ پیر شد و آهنگ گوشه گیری کرد -
ناچار در جستجوئے پسر خویش برآمد او را در دهکدهٔ از روم یافتند وے را بخواندو
پادشاهی بدو سپرد گروہے برانند که چوں ستمگاری آں بادشاه به پایان رسید و بزرگان
ایران نیز بتراهم که سردار کرده بود و هر کشور را که میگرفت به او مے بخشید رشک بردند
در یاری او کوتاهی کرده ارجاسپ نبیرهٔ افراسیاب از توران لشکر کشیده و او را
بکشت گویند صد و بیست سال پادشاهی کرد پیمبرانیکه در روزگار او بودند ارمیا و عزیز
است از سخنان وے است که بادشاه اگر بر گردنکشاں دست یابد و ایشاں را بیازارد
و پس ازاں نوازش کند مانندهٔ پزشکان است که برائے درمان رنجے پکجائے پیکر
را بشگافند و پس ازانکه مایهٔ آں رنج را بیروں آورند خود هر چه شگافتند بدوزند و نیز
فرموده بیماری برخے مردماں را مایهٔ تندرستی ست چنانچه گوشمال مردمان سرکش مایهٔ
آسودگی خود آنهاست و گفته است که دوستی گرامی تر است از خویشی و بخشش ارجمندتر
از اندوختن و هم چنیں شکیبائی نیکوتر از توانگری است ٭

بهمن گشتاسپ

پدرش لهراسپ مادرش آزاده دختر کستهم پور نوذر است گویند پس از آنکه پادشاه

بازگشت گفتگوی پیمبر زردشت وهیاهوی بزرگواری زند وپازند درمیان مردم بود
زردشت خودی باین شهر باید رسانید وبسخنان ورفتاریکه دربایست بود دل وی را
ربود گشتاسب او گرویده خود را از پیروان نزدیکش ساخت چنانچه باوی آهنگ استخر

نمود ودرآنجا بانجام دادن آئین زردشت پرداخت فرمان داد که دوازده هزار نامه زند و
پازند با آب زر بر پوست گاوان نوشته درکشور خویش پراگنده نمود ومردمان را بآئین
زردشت خواند وآتشکده های بسیاری درایران بنیاد نهاد که بهترین آنها آتشکده یار و
آذربایگان است چون ارجاسب از توران به بلخ آمده لهراسب را کشته و دختران او را دستگیر

کرده به ترکستان بُرده بود هنگامیکه گشتاسب بر تخت نشست بکینه خواهی اسفندیار پسر
خویش را که میگویند روئین تن بُود با لشکرے انبوه به توران فرستاد و با ارجاسب کارزار
کرده پیروزمند شد و خواهران را رهائی داده پادشاهی ترکستان را به یکے از برادرزادگان
افراسیاب بخشید چوں اسفندیار خود را از کار ارجاسب آسوده ساخت برخے از
بزرگان را برگماشت تا درخواست کنند پدر وے هم پادشاهی بدو ارزانی دارد گشتاسب
پس از شنیدن این سخنان وے را بجنگ رستم[لہ] فرستاد که پس از آوران سران پهلوان کشور
راند و سپارد اسفندیار بسیستان رفت و با رستم رزم‌ها نمود سرانجام رستم وے را
نابینا کرد و از آں رنج بمُرد گشتاسب از آں آهنگ پشیمان شده بهمن پسر اُو را
جانشین خویش ساخت دانشورانیکه در روزگار او بودند سقراط و جاماسب
انداز سخنان جاماسب است بیدانشان چوں گوسفندان و دانشمندان آنها را نگهبانانند
و فرمود زشت ترین خوئے بخشنده نه کردن انکار است و نیکوترین کار تنگ چشم دست
کشیدن از خوئے خویش است بدترین زخم آنست که جوان مردی از تنگ چشم خواهش
کند و بر نیاید و بدترین خواری رفتن بزرگے بدر کوچکے که راه نیابد بدی کردن رنجے است
که درمانش پشیمانی است گویند گشتاسب صد و بیست سال پادشاهی کرد و او را در زمین
خفر که از کشور پارس است بخاک سپردن از سخنان اوست بفروتنی کسے سزاوار است که
یزدان بر مردمانش برتری داده و شهر بیزا که در کشور پارس است او بنیاد کرده است دانشوران
یونان برانند که گشتاسب چندے از ایران گریخت و پس از بازگشت خود را **فرخ زاد**
نام نهاد و روزگار پادشاهی او را شصت سال دانند ۰۰

لہ گویا داستان رستم مانند روزگار پادشاهی شهریاران پارس باشد که پدر به پدر را بیک نام میخوانند وگرنه روزگار
زندگانیش بیش از همه پادشاهان مے شود ۱۲

بسوے ایران آمد و هنوز فرنگیان و برخے از نمونهاے کشور آسیا راهیکه اسکندر پیموده
مے نمایند دارا نیز ازاین سوے ویرا پیش باز کرد روزے دارا در خواب بود و مرد
همدانی سراپرده وے را از نگهبانش تهی یافته پهلویش را شگافته به لشکر سکندر گریختند
دارا چهارده سال پادشاهی کرد سکندر پس از شنیدن خود را بدارا رساند سرش را

دارا
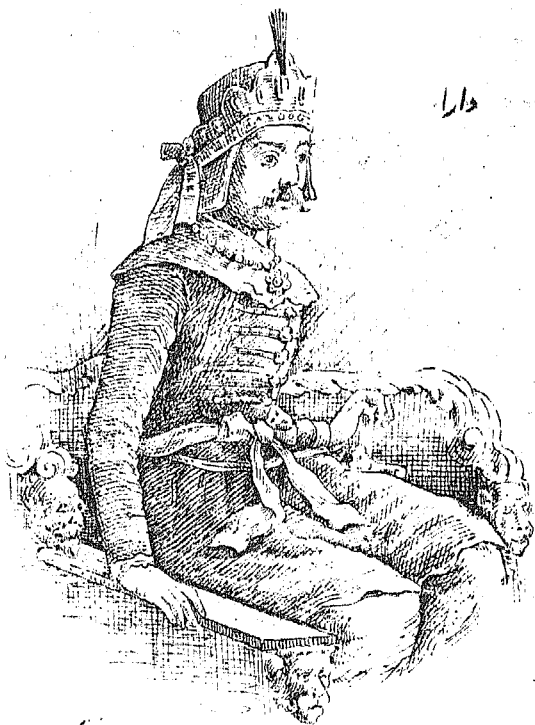
بزانو نهاده بگریست و سوگند یاد کرد که ازین کار خشنود نیستم و این مرگ بر من ناگوار است
وے در دم مرگ ازو سه چیز بخواست دخترش روشنک را بزنی گیرد و کشندگان
او را بکشد و بر کشور ایران بیگانگان نگمارد این بگفت و جان سپرد سکندر پس ازو
و سوگی بزرگ گرفت و دخترش را بهمخوابی خواست و بازماندگانش را گرامی داشت و

کشندگان وے را بکشت *

دہمین اسکندر

برخے گویند پسر **فیلقوس** است گروہے پدرش را داراب مادرش را دختر فیلقوس دانند پس از کشتہ شدن دارا و دست یافتن بایران و رسیدن باستخر ہرچہ دستوران و سران پناہ خواستند اسکندر را بر انداز ند استخر کہ پایۂ تخت بادشاہان پارس وایران ساز د آن شہریار برائے بدنامی بایں کار تن در نمید او تا شبے ہمخوابہ اش بادہ بسیاری باد پیمود در فراز کوشک بُرد و تاخت و تاز و کشتار ایرانیاں را در یونان بیاد او آوردہ بر آتش داشت کہ فرمان داد استخر را آتش زدند و آن شہریار خردمند را

تاکنون از این کردار بدنام ساخت سیزده سال بادشاهی کرد و هر یک از بزرگان این سرزمین
را کشورے بخشید تا خواهش دارا بجاے آورده باشند و بیگانه را به ایران نگمارد و
گذشته از آنها به **ارستو** نوشته بود که ایران را بجنگ آوردم و مے ترسم اگر یک تن
از آنها به بادشاهی گمارم بنیادِ سرکشی کند و از نژاد شهریاران در ایران بسیارند نمیدانم
با ایشان چگونه رفتار نمایم ارستو در پاسخِ وے نگاشت که سرگردگانِ پارس را فرمانفرمائی
بخش و بر ایشان سخت مگیر تا خداوند بر تو سخت نگیرد و هر کشورے را به شهریارے سپار
تا اندیشهٔ تو نکنند و پیوسته با خود در کارزار باشند وے نیز چنیں کرد پارس که پایهٔ
تخت بود به **استهن** یونانی بخشید و پس از انجام کار پارس و روم آهنگ هند و
سند نمود بر این دو کشور دست یافت و در هنگامِ بازگشت در شهر **نور بابل**
که نزدیکی بغداد است جهان را بدرود گفت روزگار زندگانیش سی و شش سال بود
پس از وے در یونان بادشاهی به پسرش **اسکندر روس** دادند نپذیرفت و گفت
دانشورے مرا از بادشاهی بے نیاز ساخته گوشه گیری گزید ناچار در یونان **بطلمیوس**
را به شهریاری نشاندند در هنگامِ مرگ از اسکندر پرسیدند در این زندگانی اندک
چگونه جهان را زیر دست کردی گفت با دو کار نخست آنکه دشمنان را ناچار کردم
که دوستِ من شوند دوم دوستانم را نگذاردم دشمن کردند و بگماشتگان سپرد که هنگام
بُردن بگورستان دستش را بیرون گذارند تا مردم به بینند با اینهمه جهانگیری تهی
دست رفته و بمادر خویشش پیام فرستاد که ناشکیبائی پیشه مکن و در اندوه مرگ من با
کسے انباز شو که هرگز اندوهگین نبوده آشکار است که خواهش او این بود که شکیبا شود
از آن رو که هیچکس را از اندوه گزیر نیست دانشمند و دانش پرور بود و همه کس داند
که در روزگار وے دانشمندان بسیار بوده اند روزے دانشوران را خواسته :

این سخنان که بر و نشش وی گواهند گفت ستایش یزدان راست که جز او کسی سزاوار ستودن نیست
و بی یاری آفریدگان گرامی و بزرگوار است چون پادشاهیش پایدار است شهریاران را
زیردست کرده و از آنجا که بزرگواریش بسیار است ارجمندان را خوار ساخته او را برای نیکوئیهائیکه
بر من ارزانی داشته ستایش میکنم و در سپاس اینگونه بنده پروریها از یاری میجویم ای مردم
کمترین چیزیکه از شما خواهش دارم آنست بتها بیفگنید که شما را سودی و زیانی نتوانند بخشید
بسوی خدا بازگشت کنید پرهیزگاری پیشه نمائید و از خشم او بترسید و بدانید منم که خداوندم
برگزیده است و هرچه آرزو داشتم بمن بخشیده هرکس سرکشی کند جز تیغ از من نخواهد دید پس
ازین به اندرزهای نیکوئیکه بشما گفتم گویند روزی بخردی او را دشنام گفت یکی از
نزدیکان خواست که اسکندر وی را بسزا رساند اسکندر پاسخ گفت اکنون هر که سخنان او شنود
و را سرزنش کند و اگر برا و خشم رانم مرا نکوهش نماید روزی سرکشی را نزد وی آوردند
او را رهائی داد یکی از بزرگان از روی خشم گفت اگر جای تو بودم میکشتمش سکندر پاسخ
گفت چون من تو نیستم نخواهمش کشت روزی دستورانش بدو گفتند زن بسیار گیر
تا کشور از دستت بیرون نرود و هر سرزمینی فرزندی سپاری فرمود نام نیک بهتر چیزی
است که پایدار ماند و من در اندیشهٔ اندوختن آن نامم و از اینها گذشته کسیکه پیوسته بر مردان
زبردستی کرده باید زیردست زنان بشود دوتن از نزدیکانش را با یکدیگر دشمنی پیش آمد
داوری از وی خواستند فرمود این داوری با من نیست زیرا هر دو را دوست دارم ناچار داوری
من یکی ازین دو را رنجه خواهد داشت و من ازین خوشنود نیستم ازاو پرسیدند چرا استاد را
بر پدر برتری میدهی فرمود پدر سایهٔ زندگانی نیستی پذیر و استاد مایهٔ زندگی جاوید پدر مرا از
آسمان بزمین آورد و استاد من ارسطو مرا از زمین بآسمان برد چند بار سرکردگانش او را
بشبیخون بر دشمن خواندند وی ازین کار دوری جست و گفت شبیخون مانندهٔ کار دزدان

است و بادشاہاں را دزدی نشاید +

سیمین اشکانیان

پس از گذشتن اسکندر تا روزگار اردشیر کہ نخستین ساسانیان است داستان سرایان ازاں رو درست ننگاشتہ اند کہ ایران بچند بخش شدہ بود - و ہر شہریارے در کشورے فرمانفرمائے داشت چنانچہ از دو کار را روزگار بے بادشاہی خوانندے گویند اشک پور دارا ہم دستے شہریاران دیگر استہن سردار اسکندر را از پیش برداشتہ ایران را از یونانیان تہی کرد شہریاراں در روزگارش بودند باینکہ بہ برزش تن میدادندے را باجے نمے دادند نژادش را اشکانیاں خوانند روزگار بادشاہے ایں گروہ چہار صد و شصت و یکسال است و با استہن سوی بیست تن بودہ اند چنانچہ پے در پے ایشاں را بنام و نشاں نگارش نمائیم

نخستین استہن

یکے از سرکرگان اسکندر بود چہار سال در پارس کہ پائے تخت و آبادترین جائے ایران بود فرماں فرمائی کرد +

دومین اشک

از نژاد دارا پانزدہ سال کشور داری نمود +

سومین اشکان

برادر مادر اشک کہ از نژاد برادر کیکاوس بود نہ سال بجائے خواہر زادہ نشست +

چهارمین اشک

پور اشکان هفت سال فرمانروا بود.

پنجمین شاپور

پور اشک پادشاه فرزانه و نیکوکردار بود عیسی پیمبر و ویسه و رامین هر دو در روزگار وی بوده اند شصت سال پادشاهی کرد و پایۂ تخت بدائن برد.

ششمین بهرام

پور شاپور پادشاهی پیروز جنگ بود بیشتر همسایگان خود را زیر دست نمود نزدیکی استنبول شهری از خشت پخته ساخت و آتشکدہ بزرگی در آنجا بنیاد نهاد و پنجاه سال کشورداری کرد و ری را پایۂ تخت فرمود.

هفتمین پلاش

پسر بهرام با هم آوران و روم جنگید و پیروزمند شد شانزده سال جهانداری نمود.

هشتمین هرمز

پسر پلاش نوزده سال فرمانروائی دشت قادسیه نهروان را ساخت.

نهمین نرسی

پسر پلاش چهل سال فرمان راند.

دهمین فیروز

پسر هرمز دوازده سال ستمگاری همی‌نمود سرانجام کشته شدش ۞

یازدهمین پلاش

پور فیروز دوازده سال بادشاهی کرد شهر لارا ز بنیاد اوست ۞

دوازدهمین خسرو

پور پلاش بدکار و هوس‌پرست بود در پی شکم دش بمرد چهل سال بپادشاهی پرداخت ۞

سیزدهمین پلاشان

پسر پلاش پس از دوازده سال جهانداری تیر خرگاه بر سرش فرود آمد درگذشت ۞

چهاردهمین اردوان

پور اشغ بیست و نه سال فرمان روا بود ۞

پانزدهمین خسرو

پور اشغ نوزده سال جهان‌بان شد ۞

شانزدهمین پلاش

پسر اشغ دوازده سال بر ایران دست داشت ۞

ہفدہمین گودرز

پور بلاش چہل سال را اورنگِ شاہی جائے گرفت ۔

ہیجدہمین نرسی

پور گودرز بیست سال راند ۔

نوزدہمین گودرز

پور نرسی پانزدہ سال بپادشاہی مے پرداخت ۔

بیستمین اردوان

پور نرسی سی سال جہانداری کرد ۔

چہارمین ساسانیان

بیست و ہشت تن اند ۔ روزگار کشورے ایشان پانصد و دو سال و ہفت ماہ بود ۔

اردشیر شاپور ہرمز بہرام بہرام۲ بہرام۳ نرسی

ہرمز۲ شاپور۲ اردشیر۲ شاپور۳ بہرام۴ یزدگرد بہرام

یزدگرد۲ ہرمز۳ پیروز بلاش قباد نوشیروان ہرمز۴

خسرو شیرویه اردشیر پوراندخت آزرمیدخت فرخ زاد یزدگرد

نخستین اردشیر

سال دویست و بیست و شش عیسوی به تخت نشست از نژاد ساسان پور بهمن مادرش گوهر آفرید دخت بابک چون پرورش ده و هنرآموز او بود اردشیر بابکانش نامیدند پادشاهی بزرگوار بوده که چند کشورستانی و آیین گذاری بروزگار خود مانند نداشت همینکه بر پاره شهریاری نشست آهنگ اردوان کرد و بر او دست یافت و دختر وی را در شماره بزرگان بسرای پادشاهی آورد نه استخر که جایگاه نیاکانش بود دوباره تختگاه نمود بهر سوی روی نهاد دشمنان را زیر دست کرد گویند یکی را پادشاهی نیست که بر بسیاری از آبادانی جهان دست یافت چون بر بیشتر شهریاران فرمان راند شاهنشاهش نامیدند و پس از وی پادشاهان پارس را شهنشاه خواندند چون از کشورستانی آسایش یافت بپارس بازگشت و چندی بآسودگی و دادگستری نمود نامها نگاشت کارنامه در آیین پادشاهی و شیوه سور باندرز مردان در کارهائیکه آدمی را در بایست است و کارستان که نامه سترگ است در دانش آموزی نوشت در آبادی کشور و آسودگی زیردستان هیچ فروگذار نمیکرد و آئینهای پسندیده میگذاشت که پیشه‌ها و دانشها و بازرگانی و بویژه کشت کاری در روزگار او افزوده گشت همیشه کار وی جهانگردی بود و اندک در یکجا میماند و از همه جا کشور پارس را بیشتر دوست داشتی چرا که تختگاه پدران و کار وی نیز آنجا بالا گرفته برای آبادانی جهان آموزگاری فرزندان سپاه و زیردستان همیشه می‌پرداخت و میفرمود مردم در کشور من نباید فرزند خود را بی هنر گذارند و هر که پدر نبود بسر و دانش وی پدرو گذاران آنها را از سرکار پادشاهی میرساند تا فرزندان سپاهی را سواری و کمانداری و پیشه‌وران را پیشه‌وری و دانشمندان را دانش

آموزی و کشت کاران را کشت کاری بیاموزند پس از آموزکاری شایسته نزد پادشاه
می آوردند شاهنشاه یکی از آن بزم آموختگان بی پدر را بر همگنان سرکردگی داده در
شمار سپاهیان می آورد و برزگران را تخم و گاو بخشیده بکشت کاری میفرستاد۔
پیشه وران را سرمایه داده هر یک را بکار خویش وا می داشت دانشمندان و باخردان را

اردشیر

از نزدیکان خود می ساخت از این روش بود که ویرانه در کشور نماند و هیچکس بدیگری ستم
نتوانست که چون سرداری بجائی میفرستاد نخست او را اندرزهای نیکو می داد و برای
وی رفتارنامه نگاشته بدو می پرد بروزگار پادشاهی او در ایران کسی فرومایه و بیکاره
و درویش نبود گویند همیشه پس از دادگستری روزها بنگارش نامهائی فرزندانه پهند و

شهنشاه پرستش یزدان می پرداخت چون ستاره شناسان چنین پیش بینی کرده بودند که
دیهیم شهریاریش بر سر زادهٔ اشکانیان نهاده خواهد شد آنچه پس از دست یافتن بر اردوان
از آن نژادگان یافت بکشت جز دختر اردوان که نشناخته در سرای شاهی بود اردشیر
روزی چشمش بدختری پری چهره افتاد شیفته اش شد و وی را بزنی گرفت و با وی مهر
ورزید روزی دختر سرگرم مهر پادشاه شده گفت آنچه در شکم دارم دخترزادهٔ اردوان
است شاه بر آشفت و بدستور خود گفت که این دختر را زنده بگور کن وی خواست
فرمان اردشیر را بجای آرد دختر زاری کرد و آبستنی خود را وانمود کرد دستور را
دل بسوخت و نخواست که نژاد اردشیر از ایران برافتد و نمی توانست از فرمان شاه
سر پیچد ناچار در زیر زمین جایگاهی نیکو بساخت و دختر را در آنجا برده گرامی داشت
گویند دستور از بیم بدگمانی دشمنان خود را خاجه خواست و نشان مردی را در دستارچه
پیچیده نزد پادشاه برد و تا دیده نگهدارد سپهر چو پس از چندی دختر پسری
زاد دستور چون وی را پسر شاه می دانست شاپور نام نهاد روزگاری گذشت که
شهریار را دید اندوهگین است و میگوید زندگانی را در کشورستانی بانجام رسانیدم
افسوس مرا پسری نیست که کشور باو سپارم دستور شاه را از داستان دختر و پرورش
پسر مژده داد و دستارچه که بگنجور سپرده بود و در آن نشان مردی دستور در آن بدید
پادشاه فرمود که فردا آن پسر را با هزار کودک همسال و همتا و همجامه ببارگاه برد دستور
چنان کرد شاه کودکان را گوی و چوگان بخشید تا بازی کنند و سپهر گوی را در
اندرون سرای خسروی را نداختند هیچیک از کودکان آهنگ آنجا نکرد مگر شاپور
را اردشیر دانست که جز فرزند وی کسی را یارای این دلیری نیست وی را خواند
جای نشین خویش ساخت پس افسر از سر برداشت و بتارک شاپور نهاد و خود گوشه گیری

گزیدہ کورہ اردشیر در پارس کہ اکنون فیروزآباد ش خوانند از بنیاد اوست گویند در نزدیکی کورہ
اردشیر شہر [illegible] بلند پایہ و استوار بود اسکندر [illegible]
استواری آن شہر مایہ شگفت او شد فرمان بو ے رانیش داد آنچہ کردند نتوانستند ویران
کنند سرانجام فرمود آب رود تایل را کہ سراشیب شہر بود بر آں بستند چوں شوراخے
نداشت آب نے توانست از شہر بروں رود در آنجا انبوہ گردید پس از چندی دریائی بزرگی
شد کہ کشتی بر آں میگذشت در ہنگام کشورگردی اُردشیر را از داستان آں دریا آگاہی دادند
وے دانشمندان چند خواست کہ آں آب را بکشند ایشاں پارچہ کوہے کہ نزدیک بود
نشگافتند رودہائے بزرگ از دریا رواں شد آبش بخشکید اردشیر بُنیادی بلند پایہ از
نو نہاد کہ اکنون نیز شگفت بخش مردم جہاں گردست و بر ہنر پیش ایرانیاں گواہی ہست ۔
ہست درخاکِ کرمان کواشیر و در خوزستان آہوار بساخت و در زمین موصل نیز بنیاد
شہرے کرد گویند چنداں در کشورداری و آگاہی از خوب و بد زیردستان زبردست
بود کہ ہر کہ ہر چہ شب کردہ بود در روز پادشاہ او را از کردۂ دوشینہ آگاہ مے ساخت سخنان
بلند پایہ دارد کہ گواہ بر بزرگواری اوست فرمودہ پادشاہی نتواں کرد مگر با سپاہ و سپاہ
گرد مگر بزر و سیم و زر و سیم اندوختہ نشود مگر با زبردست پروری و زیردستاں را نگاہداری
نے تواں کرد مگر بداد و او فرماید شیر درندہ بہتر است از بادشاہ ستم کنندہ و بادشاہ ستمگار
نیکوتر از کشور پر آشوب ہست و فرمودہ بدترین شہریاران بادشاہی ہست کہ نیکاں از او
بترسند و بدکاران از وے باک نداشتہ باشند آئین بپادشاہی نیرومند گردد و پادشاہی
از آئین استوار شود از گفتار اوست کہ بادشاہ باید چہار خوے پسندیدہ داشتہ باشد
۱ بزرگ منشی ۲ خوش خوئی ۳ خشم بر بداں ۴ مہربانی بر نیکاں ہمیشہ میگفت زیان مستی
بادشاہی از آسیب مستی بادہ بیشتر است و فرمانفرمائی رنجہا و خواری روزگار را از

عہ اُردشیر شہرے بلند پایہ و استوار بود اسکندر در ہنگام دست یافتن بایران از آنجا گذشت

یاد پادشاهان ببرد تا هرچه خواهند کنند پادشاهان را چاکر دانا باید تا در پیروزمندی و بزرگی
رنج خواری و پستی را یاد بنماید و گاه آسایش و شادی اندوه را بیاد وی آرد چهل سال و
دو ماه پادشاهی کرد دوازده سال در زندگی اردوان بیست و هشت سال در فرمان
فرمائی پیشتر روی زمین ـ

دومین شاپور

پدرش اردشیر مادرش دخت اردوان پادشاه پیروزمند و فرخ سرشت بود در آغاز
شهریاری بر یکی از شاهزادگان تازی لشکر کشید آن شاهزاده پس از شکست در دژی
که باروهای استوار داشت پناه برد هرچند سپاه شاپور تا چهار سال کوشیدند از گشودن
آن شهر نشانی نیافتند روزی دختر پادشاه تازی را از دیوار چشم بر رخسار زیبای
شهریار پارس افتاد و دل از دست داد شبانگاه پیکی بسوی وی فرستاد و پیوند همخوابگی آن
شهریار چشم از پدر خویش پوشیده راه گشودن شهر را باو نمود پس از دست یافتن بشهر و
کشتن فرمانروایش شاپور شبی آن دختر را که **نضیره** نام داشت بخوابگاه خواند و کام
از او گرفت پس از پاسی در اندیشه شد که دختری که با پدر مهربان خویش چنین کند با شوهر
چه خواهد کرد و فرمود گیسوانش بدم اسپ چموشی بسته در بیابانش راندند تا جان داد
پس از دست یافتن بشهرهای تازی آهنگ هام آوران نمود و پیروزمند برگشت و بروم
لشکر کشید و چندین نوبت کارزار روی داد اگرچه در آغاز شکست با پادشاه ایران بود
سرانجام ایرانیان بر رومیان دست یافتند و شهریار روم که **والرین** نام داشت
دستگیر شد شاپور چنانچه شایسته خود او بود رفتار نکرد از ابزدی از نام نیکش کاسته
که در هنگام سواری پای بر پشت وی نهاده بر اسپ سوار می شد ـ پس از چند سال

خواری او را زنده پوست کند و پوستش را در پرستشگاهے آویخت نیشاپور را از نو آباد
کرد و این شهر از بنیاد تهمورس بود اسکندر پس از دست یافتن بایران ویرانش
کرده بود شاپور را در کشور گردی چشم بر آن ویرانه ها افتاد و گریست و بیاد نیاکان

شاپور

خویش و دست یافتن بیگانگان بایران پشت دست گزید و با آباد کردن آن شهر فرمان
داد در نزدیکی نیشاپور کوهے است شاپور را از سنگ ساخته و در پشتهاے دیگر نیز
چند مرد تراشیده اند که بر کاردانی ایرانیان گواه است و در خوزستان کند شاپور

ساخت و بندشادروان شاپور را ہمہ کس داند چوں بسیار بخشش میکرد دستورانش
گفتند توانگرے گرامی است و بدست آوردن آں دشوار و بسیار بکار بردن آن بیجا
پاسخ فرمود بخشندہ آزاد کسے است کہ زر و سنگ نزدش یکساں باشد تازیاں
اندرزہاے ایں شہریار را بسیار بزبانِ خود آوردہ اند و ایں سخنان را در کارہا گواہ گیرند۔
فرمودہ سخن دانایاں توانگرے و سخن نادانان زیان افزاید پاکدامنی جز بیاری خُدا
دست ندہد و دانش بیخواست او پیدا نشود راستی از اندیشہ نہانی ہیچے کہ اندا نجمن
جز نکوئی نخیزد در سالہاے واپسیں فرمانفرمائیش مانی چہرہ نگار پیمبری بر خود بست و
برخے بوے گرویدند مانی از بیم پادشاہ پارس بہندوستاں گریخت روزگار کشورداریش سی سال و دو ماہ است ۔

سومیں ہُرمز

پدرش شاپور مادرش از نژاد مہرک کہ در گوشہ از کشور ایران فرمان میراند و اردشیر
بر او دست یافت ستارہ شناسان چناں پیش بینی کردہ بودند کہ یکے از نژاد مہرک
بر اورنگ شہریاری ایران خواہد نشست اردشیر فرمودہ ہرچہ از نژاد و خویشان مہرک
بدست آرد بکشند دختر نکوروئی از آناں بادشاہ بشبانی بُردہ بود روزے شاپور در
شکار تشنہ شد نزد شباں آمدہ آب خواست دختر ہنگام آب آوردن دل شاہزادہ را
ربود شاپور خواست او را با خود بُرد دختر از نژاد خویش و بیم از اردشیر او را آگاہی
داد شاہزادہ سوگند یاد کرد کہ با پدر ایں راز را نگوید وے را بخانہ بُرد و ہمخوابۂ خویش
نمود پس از چندی ہرمز بگیتی آمد اردشیر روزے ناگہاں بخانۂ شاپور آمد کودکے
زیبا روے نیرومند یافت از نژادش پرسید شاپور سرگذشت را بہ پدر خویش

براستی گفت اردشیر شادمان گشت و هرمز را ببوسید و فرمود یزدان را سپاس که گفتهٔ ستاره
شناسان بدینگونه براستی پیوسته که اورنگ شاهنشاهی ایران بهرمز رسد که هم از نژاد
مهرک و هم از فرزندان من است هرمز در روزگار پادشاهی پدرش بکشورداری خراسان

میکوشید چون فرمان فرمائی و لشکر آرایش روز افزون کرد گروهی براه رشک برده
شاپور را گفتند هرمز میخواهد با سپاه فراوان بر تو شورش کند و خود بپادشاهی نشیند
چون دران روزگار کسیکه چیزی از اندیشش کم بود شایستهٔ شهریاری نبود هرمز این

که این سخن را شنیدند دست بخود ... ند پیشکش فرستاد بر شاپور نارستی گفتهای
دشمنان هرمز را شنیده رنید پیام فرستاد که اگر تمام پیکرت را پارچه پارچه کنی و اپسین پاره
تنت جای نشیمن من خواهد بود هرمز پس از وی برادر نگ شهریاری جای گرفت
و برادر دوهش وزیر دست پروری بیفزود روزی یکی از فرمان فرمایان شهرهای
نزدیک هندوستان بشاهنشاه نوشت اگر این چیز را بخری و پس از روزگاری بفروشی
دو برابر سود بری هرمز پاسخ نگاشت خواه دو برابر و خواه ده برابر مارا با بازرگانی کاری
نیست زیرا اگر بادشاهان چنین کنند بازرگانان را چه باید کرد رام هرمز از بنیادی است
از سخنان این شهریار است هر که را پنج خوی نباشد سزاوار سرداری سپاه نیست نخست
چنان دوراندیش باشد که در آغاز انجام را ببیند دوم چندان دانشمند بود که از هر چه
ناپسند است بپرهیزد سیم چنان پردل باشد که از هر سختی پیش آید نترسد چهارم اندوه جهان
گیتی را نزد او بهائی نباشد روزگار بادشاهیش یکسال و دو ماه است ❊

چهارمین بهرام

وی را شاهنده که نیکوکار را گویند نامیدند بادشاه دلاور بود مانی چهره نگار که در
روزگار شاپور خود را پیمبر خواند و از بیم وی به بیابانها و کوهها گریخته بود در روزگار
بهرام پیدا گشت نخستین این بادشاه او را گرامی داشت چنانچه همه پیروانش گرد آمدند
چون گرد گان وی را شناخت روزی با ایشان انجمنی ساخت و پیشوایان آئین
خویش را بنشاندند تا با مانی گفتگو کرده کجی اندیشه او بر همه کس آشکار شد بادشاه فرمود
تا از آن راه برگردند مانی و پیروانش بباز گشتن تن در ندادند سرانجام پوست مانی را
کنده و بکاه آگنده . و بر دروازه کند شاپور آویختند و بسیاری از پیروانش را

دنبال وے روان ساخت ند پائے تخت در گندشاپور کرد گویند در شناختن رنجہا و
اسب و دارو ہمی آنہا سر رشتہ نیکو داشت و ہمیشہ میگفت چنانچہ مردمان از پزشک
و دارو ناگزیرند چارپایان بویژہ اسب نیز ناچار است زیرا کہ پیمودن راہ و کشیدن
بار گران و آہنگ دشمن بے یاری ستوران دست ندہد ۳ سال و ۳ ماہ بادشاہی کرد

بہرام

از سخنان اوست سخن نیکوئی تنگ چشمان آنست کہ امروز نباید خورد تا فردا بکار آید۔
چون فردا نیز ہمین را توان گفت این اندیشہ مایۂ بے بہرگی جاویدشان خواہد شد
بہرام دوم در انجمن بود پدر را پاسخ گفت کہ ہر کارے را امروز بفردا گذاری این
چنین بود زیرا کہ فردا را کار دیگر یست و سود دیگرے دارد ہم او فرماید کہ در ہنگام

مهتری و توانگری پناه بخدا باید برد و از او ست فرود آمدن هزار نیک گهر زیانش کمتر است
از بلند شان یک بدگنش۔

پنجمین بهرام[2]

گویند بادشاه نیکوروی و خوش خوی بود پدر از بسیاری دوستیکه با پسر داشت نام خویش
براو نهاد گویند پس از پدرش براهنمائی برخے از فریب دهندگان کرگرد اگرد بادشاهان

هستند آغاز بیدادگری نمود سپاهی و زیردستان بستوه آمده خواستند که دست او را از بادشاهی
کوتاه کنند سرانجام موبد موبدان با تدبیر به بهرام برخے سخنان گفت که در دل بادشاه جائے کرد
پس از آن نیکوکاریها خود ساخت و هشت سال بادشاهی کرد۔

ششمین بهرام

سکان شاه مے نامیدش از آن رو که بروزگار پدر فرمانفرمائے سیستان بود روزگار پادشاهیش را سیزده سال دانسته اند و در گندشاپور پایۂ تخت داشت از سخنان اوست کسیکه بسود جهان دل بندد مانند مردیست زنے گیرد که از شوئے پیش اندوخته دارد و از چشم فرمانبرداری داشته باشد *

ہفتمین نرسی

پور بہرام دوم پس از مرگ برادر بر تخت جہاں بانی نشست چوں شکار کنندہ درندگان بود نخچیرکانش نامیدند کشور را بچند بخش کرد و ہر بخشے را بدانائے کاردان سپرد دست پیشکاران پدر و نیاکان را کوتاہ کرد مردان ہنرمند و پاک گہر را بروے کار آورد -

زیر دستان را چناں نواخت کہ سپاہی و دیگر پیشہ وراں بہ بزرگواری وے یکدلہ شدند - ہفت سال بادشاہی کرد از سخنان اوست - سخن بخشش بزرگتر است از اندوختن و کم خواہی

بهتر از توانگری است و دوستی نیکوتر است از خویشاوندی و فرموده خرد و گونه است نخستین آنکه چارپایست و بارکشد دوم از دوپا باشد که اندوخته کنند و از او سودے نبرند۔

هشتمین هرمز

پس از پدر جهان بان شد چوں پرکین بود او را کین توزے نامیدند پیشتر داستان سرایان بر آنند که با کینه جوئی باد هش و داد بود پیشتر روزگار خویش با آبادانی ویرانها بسر برد پس از هشت سال پادشاهی چندے رنجور گشته گیتی را پدرود گفت ۔

هرمز
۲

نہمین شاپور

چوں ہُرمزبرد یکے از ہمخوابگانش آبستن بُود ستارہ شناسان چنیں پیش بینی کردند کہ وے
پسرے زاید جہاں گیر شود پس بزرگان کشور افسر خسروی را بالائے سر ہمخوابہ اش آویختند
و مانند بر تخت نشستن شہریاران آں روز با زنِ بادشاہ رفتار کردند تا شاپور بجہاں آمد۔
گویند در شش سالگی شبے شاپور ہیاہوی بسیاری شنید مایۂ آں ہم ہمہ را پرسید وبرا گفتند۔
کہ پلے است تنگ و گیرودار از آنست کہ آیندگان و روندگان بسیارند فرماندا تا پُلے دیگر
سازند کہ راہ آیندگاں و روندگان یکے نباشد بزرگان ایران ازیں فرمان اُمیدشان براو

بزرگ شد چون در کودکی این شهریار تازیان که هم خاک بودند پای بیباکی پیش نهاده برخی از کشور ایران را بچنگ آورده ستمگاری مینمودند گویند آغاز لشکرکشی وی از شانزده سالگی بود و گروهی برانند همینکه توانست براسب نشیند با لشکر انبوه تازیان را از کشور ایران دوانیده آهنگ سرزمین ایشان نمود انجارا ویران کرد و طایر بزرگ ایشان را بکشت بازمانده آنهارا که چهار گروه بودند هر گروهی را بجائی فرستاد بنی ثعلب بحرین بنی قیس و بنی تمیم بسوی عمان و کرمان بنی حنظله بسوی آهواز و بصره چون بیشتر تازیان را که می آوردند شانهای آنهارا سوراخ کرده بیک رشته میکشیدند ازان رو شاپور ذوالاکتاف خواندندش و پارسیان اورا هویه سنبا گفتند زیرا هویه بزبان ایشان شانه است گویند روزی عمر پور تمیم که پیری خردمند بود شاپور را بدید و اندیشهٔ اورا در بسیار کشتن تازیان پرسید شاپور پاسخش داد یکی آنکه پیش ازین بکشور ما آمده ویرانی بسیار کردند و دیگر اینکه ستاره شناسان گویند پس ازین نیز بایران دست یابند عمر گفت روزیکه تازیان بپارس آمدند با اینکه تو پادشاه نبودی بیش از اندازه آنهارا بسزا رسانیدی و ستاره شناسان اگر راست گویند تو امروز نیکوئی کن تا در آن روز ایشان نیز نکوئی کنند و اگر دروغ گفته اند کشتن این همه بیگناه سزاوار بزرگی شاهنشاه نخواهد بود شاپور سخنان اورا پذیرفته دست از خون ریختن برداشت و بکشور خویش بازگشت برخی گفته اند که گوینده این سخن مالک نصر بوده بیشتر هنگام با رومیان و دیگر هم خاکان در جنگ بود و پیروزمند می شد مداین را وی پایه تخت کرد و هفتاد سال پادشاهی نمود از سخنان اوست بی آزرم ترین مردمان آنست که گناهی کند و در پیش خود هم شرمنده نباشد و گوید هر که درباره مردمان چیزی ندانسته بزبان آرد درباره او نیز همان چیز بگویند و هر که باکسی نیکوئی کند و در دانشمندی آنکس نکوشد

سودے از وے نبرد چنانچہ درختے نشاند و آب از وے برگیرد جز ہیزم خشک باری ندہد ہم او فرماید برخے از سخنان سود مند تر از باران است و پارہ زبان کارتر از شمشیر ❊

دہمین اردشیر ۲

کہ زیباش گفتندے برخے گویند برادر مادر شاپور دیگران پسر بزرگ ہرمزش دانند چوں پدر و بزرگان کشور ویرا شائستہ پادشاہے نمے دانستند دہیم را بر سر مادر شاپور آویختند چوں شاپور مرد بکشور دست یافت و بسیاری از بزرگان آں سرزمین را بکشت ناچار بزرگان باہم یک دلہ شدہ پادشاہی از و گرفتند و بشاپور پسر شاپور ارزانی داشتند دہ سال پادشاہی کرد ❊

اردشیر
۲

یازدهمین شاپور

شاپور سپاهیش مے نامیدند روزے در خرگاه خود نشسته بود که باد تندی وزیده ریسمانها گسیخته شد و چوب چادر بر سر پادشاه خورد وازاں زخم جان نبرد برخی گویند چوں بیدادگر بود نزدیکانش ریسمان هائے خرگاه را بریده برائے ایں که کشنده شناخته نشود دراں زیر کشتندش پنج سال چهار ماه کشور راند ◆

شاپور
۳

دوازدہمین بہرام

چوں بروزگار برادر فرمان فرمائے کرماں بود کرمان شاہ مے نامندش چوں بیدادگر بود شکریاں براو شورش کردہ در ہنگام گیرودار تیرے بر گلوئے بہرام آمدہ در گذشت چہاردہ سال شہریار بود ۰۰

سیزدہمین یزدگرد

ہمہ داستان سرایاں برانند کہ پور بہرام چہارم است بروزگار فرمانفرمائے خویش بیشتر را بہ بیدادگری مے پرداخت ازاں رو تازیان اورا اثیم و پارسیان بزہ گر

مے نامیدند کہ گنہگار را گویند چوں ہمہ مردان از و بستوہ آمدند روزے اسپ زیبائے
برائے او آوردند ہیچکس از چاکران او را توانائی نزدیکی بآں اسپ نبود سرانجام یزدگرد خود
نزدیک اسپ رفت ہنگامیکہ زین بر پشتش مے نہاد جُفتہ برآں بادشاہ درشت خورد
کہ سینۂ او خورد شدہ زندگانی را پدرود گفت سی سال فرمان روا بُود ٭

چہاردہمین بہرام

گویند روز نوروز بگیتی آمد پدرش یزدگرد او را بنعمان تازی کہ فرمان روے
در سرزمین تازیان فرمان فرما بود سپرد و درخواست آموزگاریش را از وے کرد نعمان

فرمان او را پذیرفته بهرام را بکشور خویش آورد و سنّمار اُستاد یونانی که در بنیاد سراهاے
دلپذیر از دیگران بیش بود بساختنِ کاخ بلند پایه که نشیمن گاه شاهزاده باشد فرمان داد
در اندک روزگارے چند کاخ بساخت یکے خورنگاه که تازیان آنرا خورنق خوانند و
دیگرے که سه گنبد تو همی در تو بود سه دیر که تازیان سریر خوانند گویند از بامداد تا
پسین کاخ چندین بار رنگ در پیش چشم مے آمد بامداد نیلگون نیمروز سفید فرود آفتاب

زرد نعمان آن اُستاد را چندان بخشش کرد که گفت اگر بخشش شاه را بدین پایه میدانستم
کاخ را نیکوتر ازین میساختم نعمان از بیم اینکه براے دیگرے بهتر سازد وے را از
بام همان کاخ بزیر انداخت گویند نعمان در انجام کار با دستور خود عدی
دست از بت پرستی کشیده پیرو آئین عیسی شد شاهزاده را به پسر خود منذر سپرده
گوشه گیر گشت منذر نیز مانند پدر با موزگاری بهرام پرداخت بسیاری از هنرها و دانشها

بوے آموخت پس از مردن یزدگرد بزرگانِ ایران خوے بہرام را مانندِ پدر اندیشہ کردہ کسریٰ
نامی را کہ از نژادِ اردشیر بابکان بود بر تخت نشاندند بہرام پس از شنیدہ این کار بے آسایش
شدہ بہمراہی منذر پسر نعمان با سپاہ فراوان روے بکشورِ پدر کرد چوں نزدیک شد
بزرگانِ پارس وے را پیش باز کردہ در سزاواری شہریاری این دو سخنان راندند سرانجام
ہمہ برآں شدند کہ افسرِ کیانی را درمیان دو شیر گرسنہ نہند و ہر یک ازاں دو دیہیم را باید
بر سر نہد بستام کہ یکے سرہنگانِ پارس بود و دو شیر ژیان با دیہیم شاہی درآں پہنہ آوردہ
بہرام بکسریٰ گفت کہ پاے پیش نہ و افسر ستان او پاسخ داد اکنوں کشور در دست من
است و تو او را خواہانی باید تو پاے پیش نہی شاہزادہ رُوے بشیران کردہ ہر دو را از
پاے درآورد و دیہیم خسروانی را بر داشتہ بر تارکِ خویش نہاد پس ازاں شیر شکاری
سرکشان پارس بفرمانِ بہرام گردن نہادند در بیست سالگی بادشاہِ ایران شد منذر پسر
نعمان را با نوازشہاے خسروانہ بکشورِ خویش بازگردانید و ہر چہ کشورِ ایران از بیداد
پدرش ویران شدہ بود آبادان ساخت چنداں خویشتن را زیردست پروری بداشت
کہ بیخ ستمگاری بکند و تخمِ نیکوکاری بکاشت و پیوستہ میکوشید کہ پسندِ مردمان شود پس
از آسودگی از کار کشور بیشتر روزگار را بخوشگذرانی مے پرداخت بروز کار روے کارساز
و آواز بالا گرفت چنانچہ روزے در کشور ہام آوران میگذشت گروہے را دید گرد آمدہ بساز
و آواز پاے کوبانند و شگفت شدہ کہ شادمانی بے آہنگ آنہا را پرسید پاسخش
گفتند از بسکہ مردمان در زیر سایہ شاہنشاہ آسودہ اند و بشادمانی میکوشند ہر چہ بازر
فراوان جویاے سازندہ و خوانندہ شدہ ایم نیافتہ ایم شاہ را خوش آمدہ دوازدہ ہزار
خنیاگر از ہند بخواست و بہر سوے کشورِ خویش بخشے فرستاد این گروہ با برخے از ایرانیان
زن و شوے شدہ گویند بازیگران از نژاد ایشانند چوں شکار کنندہ گور بود بہرام گورش

گفتند در توانائی او سخنان بسیار رانند یکے آنکہ گویند روزے هنگام نخچیر شیرے دید بر گورے نشستہ چناں تیرے برآنہا زد کہ ہر دو را بہم دوخت پیکان بخاک فرو رفت و چناں شبخونی بر سر خاقان کہ از آب آمو یہ گذشتہ آہنگ ایران داشت آورد و پیروز جنگ شد کہ مایۂ شگفت خردمندان آں روزگار گشت در ہماں روزگار مہر نرسی را بروم فرستاد ایں سردار تا استمبول پیش رفت و بادشاہ آں کشور را زیر دست کرد کہ ہمہ سالہ باجے بپائے تخت میفرستاد و بہرام خود آہنگ یمن کرد و از تازیان گستاری بندگی نمود پس از آں تنہا بہندوستاں رفت و ہمہ آں سرزمین را گشت و دختر بادشاہ آنجا را بزنی گرفتہ بہ ایران بازگشت سرانجام در نخچیر گاہ بچاہے در اُفتاد گویند بفرمان مادرش ہر چند آں چاہ را کاویدند از و نشانی نیافتند و برخے برآنند کہ در چمن مرد آبی فرو رفت شصت و سہ سال بادشاہی کرد از سخنان اوست بخشش اندوختہا مایۂ جاوید ماندن نام است چار چیز است کہ از چہار چیز ناگزیر است بادشاہ از دستورِ خردمند زن از شوے اسپ از تازیانہ شمشیر از آب دادن *

پانزدہمین یزدگرد

سپاہ دوستش مے نامیدند چوں بر تخت نشست وے نیز نرسی را بالشکر بروم فرستاد مانندہ پدر باج بستاند وے را دو پسر بود کہتر را بیشتر دوست داشت در انجام کار انجمنے ساخت و با مرداں چنیں گفت اگرچہ فیروز بسال از ہرمز فزون است خردمندی و بردباری و شائستگی ہرمز بیشتر است انگاہ وے را جانشین خویش ساخت و فیروز را بفرمان فرمائے سیستان روان کرد ہجدہ سال بادشاہی کرد *

شانزدهمین هرمز

اورا فرزانه ناهید بد پس از آنکه یزدگرد جهان را پدرود گفت بفرمان پدر
هرمز نگاهبان جهان شد پس از آن فیروز مهین برادرش که در سیستان فرمانفرمائی
داشت و در بدخشان بنزد پادشاه هیاتله رفت و ستمگاری پدر را بدو وانمود کرد
که فرزند کهتر را جانشین خویش ساخت و دست مراد کشورداری کوتاه نمود
خوشنواز پادشاه هیاتله سی هزار کس بیاری او فرستاده بر هرمز دست یافت
و خود جهانبان شد یکسال پادشاهی کرد ۔

هفدهمین فیروز

پس از انجام کار هرمز لشکر هیاتله را نوازش بسیار کرده بکشور خویش باز گردانید
و خود بفرمانفرمائی پرداخت گویند هفت سال چنان خشک سال شد که در رود آمویه و رود
بغداد نمی آب نماند سرچشمها و کاریزها نابود شد و ویران روزگار هیچ گیاه نرست فیروز
در آن هفت سال باج از زیردستان نگرفت و فرستادها بهمه کشور روانه نمود و چنان فرمود
اگر بشنوم که در کدهٔ کسے را گرسنگی بمیرد همه مردمان آں سرزمین را خواهم کشت و خود نیز
خواسته بسیاری بتنگدستان بخش کرد چنانچه گویند در آں هفت سال جز یک تن کسے
از گرسنگی نمرد گویند پس از هفت سال مردم را روزگار خوشی دست داد و در همان روزگا
برخے از زیردستان پادشاه هیاتله بایران آمده فیروز را بر آں داشتند که بر سر خوشنوا

شهریار آن کشور رود آن پادشاه از آهنگ فیروز آگاه شد با سران سپاهش در انجام
کار انجمنے کرد یکے از سرهنگانش گفت که مرا دست بریده بر سر راه فیروز نشانید کارے
کنم که شما از زیان او برهید چنین کردند چون پادشاه ایران بداں سرزمین رسید دست
بریده را دید آنجا افتاده وگذارش وے پرسید او در پاسخ گفت که من از نزدیکان
خوشنواز بودم چون او را از ستمگاری و جنگ با شهنشاه خواستم باز دارم با من چنین کرد
شهریار بگفته او فریفته شده وے را راه نمائی لشکریان کرد سرهنگ بیابانه سپاه
پارس را از بیابانی گذارند که در آنجا آب و گیاه نبود همه لشکریان از تشنگی و گرسنگی بمردند پادشاه
پس از رنج فراوان با برخے از نزدیکانش جان بدر بردند و کسے نزد خوشنواز فرستاده

فیروز

از او گذشت خواست خوشنواز درخواست او را پذیرفته وے را بدین باز گردانید فیروز
پس از اندک روزگارے پیمان شکسته باز بسوئے بدخشان لشکر کشید خوشنواز

باسپاہش ویراپیش بازگردہ دستان دیگر اندیشید ودرمیان دوگروہ کندۂ چند
بکند واز پیش لشکریان ایران ازگذرگاہے کہ میانِ آں کندہ ہا گذاردہ بُود بگریخت
فیروز باہمرہاں درپئے وے شتافت بناگاہ بابیشترِ چاکرانش درآں مغاکہا فروفتند
وسپاہِ تُرک بازگشت نمُود آنچہ درآں سرزمین بود بچنگ آوردہ دخت فیروزرا نیز
دستگیر کردند یازدہ سال پادشاہی کرد ⁜

هیجدهمین پلاش

پس از فیروز بزرگان پارس پلاش کہ گرانمایۂ مے نامیدندش بپادشاہی برداشتند
روزگار شہریاریش پنج سال ودو ماہ بُود ⁜

نوزدہمین غباد

چوں پلاش بر تخت نشست غباد برادرش کہ نیک رائے مے نامندش آہنگ ترکستان
کرد چوں بہ نیشاپور رسید در خانۂ دہقانے فرود آمده دختر او را بزنی گرفت و در ہماں شب
دختر آبستن شد بامداد غباد بہ ترکستان رفت چندے در آنجا بسر برد سر انجام بادشاہ
ترکستان سپاہی بہمراہی او کرده با یران باز گشت چوں بہ نیشاپور رسید دہقان را
خواست و داستان زن پرسید فرزندیکہ از او بجہاں آمده بود برابرش آوردند غباد از
دیدار آں فرزند شادمان شده نوشیروانش نام نہاد و در ہماں روز پیکے از مداین رسید
او را از مردن پلاش و یکدلی بزرگان ایران بر بادشاہی وے آگاه کرد غباد آں مژده
را از بخت بلند آں نو رسیده دانست روئے بمداین نہاد و بدستیاری بزرگان خداوند
کشور ایران شد بداد و دہش و زیردست پروری کوشید پس از ده سال جہانبانی

غباد

کردن مزدک نیشابوری بمدائن آمده خود را پیمبر خواند زنان وخواستهٔ مردمان را بر دیگران
روا داشت و نزدیکی بر دختر و دیگر نزدیکان را نیکو شمرد و مردم را از کشتن و خوردن گوشت
جانوران باز داشت بیشتر تنگدستان براو گرد آمده دست درازی بزنان و اندوختهٔ مردمان
کردند چنانچه روزگارے وراز هیچ زائنده را پدر آشکار نبود غباد را نیز فریفته چنانچه هرچه
میخواست میکرد و رفتارهاے او پیش بادشاه پسندیده بود گویند چند بار خواست بفرمان
غباد دست درازی بمادرِ نوشیروان نماید نوشیروان درآن هنگام شش ساله بود از مزدک
خواهشها نمود تا ازاں اندیشه بازگشت سرانجام بزرگانِ ایران گرد آمده غباد را گرفته
بزندان فرستادند و برادرش جاماسب را که نگارین مے نامیدند بجاے وے
تخت نشاندند و برآں شدند که مزدک را بکشند چوں پیروانش بسیار بودند وے بجنگ نیاید
شبے در انجمنے چنیں اندیشه کردند که تا غباد در جهان است مزدک را نمے توان بدست
آورد بهتر آنست نخست غباد را بکشیم پس ازاں بنابودی مزدکیان پردازیم بادشاه را
خواهرے بود که بنیکوروئی سرآمدِ روزگارِ خویش و بآئین مزدک همخوابهٔ وے شده
مهرورزی درمیانِ آنها بود ازین گفت که آگاه شد باندیشهٔ آزاد کردن غباد افتاد
شبے بزندان رفته از زندانیان دیدارِ غباد را خواهش کرد آں سرهنگ شیفتهٔ روے
شده درخواستِ اورا پذیرفت آن زن شب را با برادر بسر برده بامداد غباد را در جامهٔ
خواب پیچیده بر سر یکے از چاکراں نهاده از زندان بیروں آورد و بکشور هیاطله گریزاند
پس از چندے با سی هزار کس ازاں مردمان بایران بازگشت جاماسب و بزرگان چوں
برابری نمے توانستند بلشکرِ غباد نشتافتند و از او بخشش خواستند وے نیز برادر و دیگراں
را بخشید و از مزدک و پیروانش کناره کرده با ایشاں دیگر نپرداخت چهل و سه سال بادشاهی
کرد وے را بنیاد بسیار است یکے ازاں شهر گرگاں است ٭

بیستمین انوشیروان

تازیان کسرا و فرنگیان کسروی مے نامیدش و بلندی پایہ وبرا پیش از نامیدا خلد
ہمہ داستان سرایان فرنگ این شہر یار را بسیار ستودہ و بہ بزرگواری او سخنہا گفتہ اند
یکے از فرنگیان پس از ستائیش بیشمار چنین نگاشتہ کہ ملتے توانیم بنویسیم تا بچہ پایہ نوشیروان
داد کرد آزادی خواہ و برادر جو بود گویند در دم مرگ عباد باندرز نوشیروان گفت اے فرزند
ترا نیکبخت بینم از اینکہ ہمہ رفتار ہائے شایستہ در تو ہست و بسیار دلگرانم از اینکہ با مردمان
بسختی فرمانفرمائی میکنی و این راہم نمے خواہم کہ برائے خواہش دیگران از اندیشہ خود
بگذری و خواہش من آنست کہ دربارہ ہمسران خویش اندیشہ نیکو نمائی زیرا کہ بدگمانی
بیشتر ہنگام راہ رست را کج و کارہائے نیکو را نمیگذارد پیش رود بگفتہ عباد پس از
مرگ وے بزرگ مغان نوشیرواں را بہ بادشاہی خواند وے را پاسخ گفت کہ من این کار

را نتوانم کرد امان روی که بیشتر مردمان ناشایسته کارگذارند وی باید یا بسیاری از
خانه وادها بدی کرد و این اندیشه نه در گوهر و نه در سرشت من است سرانجام بزرگان با گفتگوی
بسیار ناچارش کردند تا زیر بار پادشاهی رفت پس بهر کشوری به پنهان و آشکار پیکها
روانه ساخت یکی برای اینکه دادگری و بیدادگری فرمانفرمایان را هویدا نماید دیگر اینکه
هرجا دانشوریست برای کنکاش کشورداری بدرگاه آرند گویند شبی در خواب دید
خوکی جام باده وی را گرفته بنوشید و بر جای پادشاه بر تخت نشست دانشوران
از پیش بینی آن کار در شگفت شدند آن شهریار یکی از چاکران درگاه که آزادسرو
نام داشت فرمان داد که در کشورها گردش کند تا خردمندی که آن خواب را پیش بینی تواند کرد
بچنگ آرد وی نیز در همه کشور جستجوی خردمندان میکرد تا در خراسان بدانشوری رسید
که سه شاگرد داشت یکی از آنها بزرگ مهرے نامیدند چون داستان خواب بشنید
بزرگ مهر گفت اگر پیش پادشاه روم آن پنهانی را آشکار کنم آزادسرو او را نزد پادشاه آورد بزرگ
مهر بآن شهریار گفت خوکی بجامهٔ زنان در اندرون شاهی است اگر فرمان دهید که همه زنان
از پیش من گذرند وی را بشاه نمایم چون چنین کردند زن بلند بالای دیدند از بیم جان
چنان میلرزد که آواز استخوانهایش شنیده میشود بزرگ مهر وی را گرفته بدست
شاه داد پس از جستجو دانستند که یکی کنیزان را با وی مهری بوده در پنهانی باین جامه
نگهداشته بود پادشاه هر دو را بسزا رسانید بامداد بزرگ مهر و دیگر دانشوران را بخواند
و گفت کار بزرگی بگردن گرفتم و از شما در این کار یاری میخواهم بگوئید چه کنم که آسایش
خویش و آسودگی زیردستان در او باشد هر یک سخنی راندند سرانجام بزرگ مهر گفت بدوازده
گفتار نیکو آنچه خواهش پادشاه است برای دادگستری بانجام خواهیم رسانید نخستین خود
داری از مهرورزی و خشم و خودخواهی دوم راستگوئی و درست رفتاری با مردمان

ونگاهداشتن پیمانهاے خود و پایداری در آئین هائیکه میگذارد سیّم خوشنود کردن مردمان
خردمند و بکار بردن اندرزهاے ایشاں در همه کارها چهارم گرامی داشتن خردمندان
و خانوادهاے بزرگ و نویسندگان هر یک را چنانچه پایه پایهٔ آنها است پنجم براے دادگری
و بیدادگری مردمان ترازوئی بنه و خود نگهبان آنها باش و هر یک را بکار نیکشان یا بد بسزا
رساں ششم در کار زندانیاں کوشش نما گنهگاراں را بسزا رساں و کسانیکه شایسته
بخشش‌اند آزاد فرما هفتم یاری کن بازرگانان را که مایه آبادانی کشورند هشتم زیردستان
را باندازهٔ گناه ایشاں باز خواست نما باید کسے باندازهٔ پایه او رفتار فرما نهم دل خوش نما
لشکریاں و آں کسانیکه براے جنگ بکارند دهم گرامی دار فرزندان و خانواده و
نزدیکان آنها را و آنچه در بایست دارند براے ایشاں آماده ساز یازدهمین گفتگو کنید
در پنهانی با کسانیکه از کار کشور آگاهند دوازدهمین همیشه نگراں باشید در کار دستوران
و چاکران و گماشتگان خود پس نوشیروان این گفتارها را باب زر نوشت و همیشه میگفت
که اینها پنج دانش فرمان فرمائیست پس از آں بزرگ مهر را بر دیگر دستوران برتری داد
وے را دستور بزرگ و نگهبان کشور فرمود نخستین کاریکه آں بادشاه کرد این بود که چندے
مزدک و مزدکیاں را بنواخت و پس ازاں بگماشتگان خود که در هر کشورے فرمان روائی
داشتند نوشت و روزے را پیمان نهاد که هرچه از مزدکیاں یابند از پاے در آرند
خود نیز در هماں روز مزدک و مزدکیان که در پاے تخت بنگاه داشتند بهمانی خواست
در باغی نزدیک سراے بادشاهی چاه ها کنده سالاراں فرمود که ایشاں را گروه گروه دراں
باغ به بهانه خوراک سرنگون کنند چنانچه گویند در یکروز از مزدکیاں هشتاد هزار کس کشتند
سرانجام نوشیرواں از بیم اینکه مبادا همه مردمان کشته شوند بازماندگان آنها را بخشید
و خواسته مردمان که در نزد آناں بود گرفته بخداوندان نخستین آنها داد و اگر کسے از آنها

بجا نمانده بود بر بنیاد سراهائیکه از بیداد مزدگیان ویران گشته بکار بردند پس از اینچنین
آسایش کشور لشکر بکابل و آن سوی رود آمویه کشید و گروه هیاتله را در زیر فرمان
آورد چون روزگاریکه نوشیروان بکار آبادی کشور می پرداخت فرمانفرمای ترکان
بخارا و فرغانه که بدست ایرانیان بود بجنگ آورد نوشیروان پسر خود هرمز را بکارزار
ترکان فرستاد آن پادشاه کشورهای گرفته را واگذاشته از بیم ایرانیان با لشکریانش
بکشورهای دور دست خویش گریخته بفرستاده و پیشکش آشتی بر آن شد که تا فرغانه
ایرانیان را باشد و در همان روزگار نیز لشکرها در آن بفرمان پادشاه روم بکشور تازیان
که فروتنی به نوشیروان میکردند لشکر کشیده برخی از آنها را کشته شتر و اسپ و خواستهای
بسیار برداشته بازگشت نمودند فرمانفرمای آنجا نوشیروان را ازین کار آگاه کرد -
شهنشاه چون با شهریار روم آشتی بود باو نوشت که سردار لشکر خود را گوشمالی دهد آنچه از
خواسته تازیان برده اند باز پس دهند و برای خون مردمان و ویرانی کشور از زر و سیم بآئین
تاوان نیز بآنها ارزانی دارند شهریار روم نامه نوشیروان را بهیچ نشمرد این رفتار ناشایسته
پادشاه ایران را برنداشت که بزودی با لشکر بخاک رومیان که در همسایگی بود خود را
رسانید برخی از شهرهای آنها را بجنگ آورد گویند هنگامیکه انتاکیه را گرفت آفت
نیکوئی آن شهر پسند وی افتاد فرمان داد نزدیکی مداین مانند آن شهری ساختند
و رومیه اش نام کرد چنان این دو شهر بیکدیگر مانند بود که در هنگامیکه مردمان انتاکیه را
در آن سرزمین آورد آن گروه بدم دروازه که رسیدند بی راهنمائی راه خانه خویش
پیش گرفته میرفتند گویند چیزیکه شهر نو کم داشت درختی بود که در انتاکیه پیش خانه
کارتری بود پادشاه روم پس ازین زبردستی نوشیروان پیکها با پیشکشهای شایسته
فرستاده خواهش آشتی نمود شاهنشاه بدین پیمانه پذیرفته که زر و سیم بسیاری بپاداش

این بزه دهند تا وی را بهای تازیان بآن زر و سیم آباد شود و آنچه لشکریان پارس از
رومیان گرفته ایرانیان را باشد و در آنجا دختری نکوروی از شاهزادگان که آئین عیسی
داشت بزنی گرفت و وی پسری آورد **نوشزاد** اش نام نهاد پسر بکیش مادر گروید
هر چند نوشیروان درخواست کرد که از آن کیش بازگردد پسر نه پذیرفت او را در کاخی
کرد راه آمد و شد بر او بست پس از چندی بروی بها مادر آن نهاد و در آنجا رنجور
شد پسر گمان برد که روزگار پدر بسر آمده از آن کاخ بیرون شده گروهی انبوه بویژه
ترسایان را گرد آورد و زر بسیاری بخش کرد فرمانفرمایان خورستان و پارس را
در زندان گذاشت و زندانیان را آزادی بخشید نوشیروان پس از شنیدن به **رام**
برزین پیشکار خود نوشت که نوشزاد اگر از کردهٔ خود پشیمان نشود و بکاخی که اندر
بوده برگردد و شورش کنندگان را بکشد بخشیده خواهد شد و گرنه آهنگ او کن اگر در
کارزار بجنگ آید رنجی باو مرسان مانند پیش در کاخیکه بود نگاهدارش رام برزین بفرمان
پادشاه روی بنوشزاد کرد در آن کارزار شاهزاده بتیری از پای درآمد و گرویدگانش
پراگنده شدند سردار ببالین وی آمده از وی پرسید که آرزویش چیست گفت پس از مرگ
پیکرش بمادر دهند تا مانند ترسایان بخاکش سپارد پس از برگشتن نوشیروان پیشتر گنج کاوی
بیدادگری زیردستان میکرد و نامهٔ این کار گویند آن شد که روزی موبد موبدان گفت
که از سوی ترکستان شغال بسیاری می بینم که باران می آید در پاسخ شاه گفت
که جانوران مردارخوار در کشوری آیند که از بیداد مردمش میرند این سخن شاه را
بر انداشت که روز بروز بیخ ستمگاران را بر کند چنانچه در انجمنها هنوز گفتگوی دادگری
او هست باجی که از زیردستان میگرفتند بسیاری از آنها را بخشید کسانیکه سالشان
کم از بیست و بیش از پنجاه بود بیچارگی نمیگرفت زیردستان را در دم تنگی تخم و کاو میداد

لشکریان را در هنگام چاکری باندازهٔ کوشش شان بخشش میفرمود بهمین رفتار پسندیده کشور
خویش را چنان بزرگ کرد که گویند بدین کشورش تا دریای مازندران خاور هندوستان
فرودین مصر و دریای سرخ باختر فرات و واپسین پیمبران در روزگار وی بجهان
آمد و فرماید زائیده شدم در روزگار خسرو دادگر و این نازش بر بزرگی این شهریار گواهی
بزرگ است گویند در بارگاه او چهار تخت زر میگذاشتند برای بزرگ مهر و فرمانروای
روم خاقان چین و بادشاه خوارزم از سخنان نوشیروان است پادشاهی با لشکر است
و لشکر با اندوخته بباج و باج از آبادانی و آبادانی از داد گریست نیز گوید روز باد خواب
نیکوست در روز باران باده نوشی در روز ابر گرمابه و در روز آفتاب بکارهای بایستنی
پرداختن فرومایه فرومایگان چون برتری یابند ستم بر بزرگ زادگان کنند و فرمود بدخمه اش
نوشتند اگر چه هرچه در پیش فرستادیم ما را بکار است و نزد کسی است که در پاداش او
توانائی دارد و تا من زنده بودم خداوند که همه بندگانش از من بهره ور بودند اکنون
که در هنگام مرگ تنگدستی از روزگار است این سخنان دیوار نوشتم
تا اگر کسی بدخمهٔ من آید این اندرزها بخواند پس از من هم از گفتهای من بهره برد و
این سخنان پایهٔ مزد آن کس است و میفرماید تا روز و شب آینده و رونده است از
گردش کارها در شگفت مشو و گفت چرا مردم پشیمانی خورند از چیزیکه یکبار پشیمانی خورده
باشند و نیز فرموده چرا آسوده خسپد کسیکه با پادشاه آشنائی دارد و گفت زنده نشمرد
خویش را کسیکه زندگانی بکام او نباشد دشمن خویش شمار کسی را که جوانمردی خود در
آزار مردمان داند دوست مپندار کسی را که دشمن دوستان تو باشد و با مردم بی هنر
دوستی مکن که بی هنر دوستی و دشمنی را نشاید و بپرهیز از نادانیکه خویش را دانا شمرد و فرمود
داد از خویشتن بده تا از داوری بی نیاز باشی راست گو اگرچه تلخ باشد دیگر گفت اگر

خواہی راز تو دشمن نداند پیش دوست مگوے و میفرماید خورده بین بزرگ زیان است
مردمان بے مایہ را زنده نشمرید اگر خواہی کہ بے رنج توانگر باشی پسند کار باش ہم او
فرماید مرگ بہتر از نیاز بہ ہمسران خویش و گرسنگی مردن بہ کہ بنان فرومایگان سیر شدن ہر
اندیشہ کہ تو رسید بر سست پیمانان استوار مباش و بر استواران سستی منما دیگر بخویشان
کم از خود نیازمند بودن رنجے است و بزرگ چنانچہ فرماید در آب مردن بہتر است کہ از کشتی بانان
زنہار خواستن و گنہگار فروتن بہ از نیکوکار سرکش نادانست کسیکہ از کہتری بہ مہتری
رسیده باشد و کسے را بہ ہمان چشم کہتری بیند و بے شرمی از ان بتر نبود کسے چیزے
نداند بخود بندد و فریفتہ کسے است کہ یافتہ بنایافتہ دہد و فرومایہ کسے است کہ مردمان
را با و خواہشے افتد و او را توانائی بر آوردن آن باشد و نکند میفرماید ہرچند کسے ہنرمند
باشد اگر او را خرد نباشد ہنرش دشمن او شود و ہر کہ را گردش روزگار دانا نکند رنج دانایان
در آموزگاری او بیہوده خواہد بود ہم فرماید بدگوئی مردمان مباش تا بدگوئی تو نکنند و
آنچہ بر خود نپسندی بر دیگران مپسند تا از رنج دور باشی آزرم پیشہ کن تا با آبروے باشی کار ناکرده کرده مشمار
آنچہ ننہاده بر مدار پرده کس مدر تا پرده تو ندرند پس کس مخند تا پس تو نخندند
بخواہش خویش کار مکن تا پشیمانی نبری بے آزار باش تا بے بیم باشی بگفتہ خود کار کن تا
بگفتہ تو کار کنند و نزد بیخرد نہان خویش آشکارا مکن تا ستوده مردمان باشی پیماندار
باش تا جوانمردترین مردمان باشی آزار دل بیرون کن تا در شمار آزادگان باشی زیردستان
را نیکو دار تا دادگرت خوانند راستگو باش تا از بدگوئی مردمان دور باشی سخن بر خواہش
مردمان ران تا در ہر دل جاے داشتہ باشی با نادانان پیکار مکن تا رنج فراوان نبینی نیکی
از مردمان دریغ مدار تا بہترین مردمان باشی کوتاه دست باش تا زبانت دراز باشد روزگار
پادشاہیش چہل و ہشت سال بود ٭

بیست و یکمین هُرمز

چون مادرش از شاهزادگان توران بُود نوشیروان بر برادران بزرگش برتری داده
بجائے نشینی خویش برگزید او درنخست نیکوکاری پیشه نهاد و خود ساخت و هر یک از چاکران
نوشیروان را در جائے خویش نگاهداری مے نمود و همیشه میگفت پدر مردم را به از ما مے
شناخت چندے نگذشت که بدکاری پیش گرفت برخے از بزرگان کشور را بکشت بازماندهٔ
بزرگان پارس از وے روگردان شدند چون این داستان بگوش مردمان دور و نزدیک
رسید شهریاران همسایه اندیشهٔ کشور ایران کرده روئے بدان سوئے نمودند یکے از آنها
فرمانروائے رُوم بود با هشتاد هزار کس آهنگ ایران کرد سخن او این بُود که اگر کشورے که
نوشیروان از ما گرفته هرمز پس دهد باز گردم چرکسان تا میهان آذر آبادگان آمده از مرز ا

هُرمز

تاراج کردند دو شاهزادهٔ تازی که عباس احول و عمر ازرق باشند بکنار فرات
آمده دست بتاراج برگشادند بادشاه ترکان که برادر مادر هرمز بود نیز بالشکری انبوه از
رود اموبه گذشته هرات و بادغیز را لشکرگاه ساخت فرستاده نزد هرمز فرستاده که پلها
بساز و راه ها راست کن که اندیشهٔ رُوم دارم هرمز در آذرم دانست که در گشتن بزرگان
لشکر و ویرانی کشور چپاول بیخردی کرده با بازماندگان و دانشمندان درین کار انجمن کرده
یکی از دانشوران از آن میان گفت فرمانروای کشوری که نوشیروان ازاو گرفته
پس میخواهد باو واگذارید تا باز گردد و مردمان چرکس باندیشهٔ راه زنی بکشور ما پای
نهاده اند اگر با ذرآبادگانیان پیام کنیم که همه کس بجنگ آنها برخیزند دزدان بجنگند و
چیزهای بجنگ آورده را بدهشته بگریزند تازیان را نیز به پیام و فرستاده ازین اندیشه
بازگردانیم پس کسیکه جز بجنگ آوردن ایران اندیشه ندارد و بادشاه ترکان است که
کهن دشمن ماست پس باید هرچه داریم درین کار گذاریم تا این دشمن بزرگ را از پیش
برداریم هرمز سخنان وی پذیرفت بهرام چوبین که یکی از سپهبدان و بزرگزادگان
وی بود بیکدلی دستوران کشور برزم بادشاه ترکان فرستاد بهرام بترکان دست
یافته بادشاه ایشان را بکشت و پسر وی ساوه شاه را دستگیر کرده با خواسته بسیار
بمدائن فرستاد هرمز این کار بزرگ شمرده بهرام را ستایش نمود یکی از دستوران که با بهرام
دشمنی داشت بادشاه را با سخن فریب آمیز به بهرام خشمگین ساخت هرمز پالهنگ و دو
کی به نزد بهرام فرستاد سپهسالار پالهنگ را به گردن و دوکرا در پیش رو نهاده سپاه
را بار داد بخشش شاه را بسرداران نمود لشکریان ازین رفتار آزرده گشته بکین هرمز
با او یکدله شدند بهرام نخستین فریبی که بکار برد این بود زر بسیاری بنام خسرو که پسر
هرمز بود کرده بهمه کشور فرستاد و پدر را به پسر بدگمان نمود پسر نیز از پدر بترسید و بآذر

آبادکان گریخت پس ازاں هرمز بندوی و بستام که برادران مادر پرویز بودند در زندان بگریختند و با دیگران همدست شده شاه را نابینا ساختند پرویز پس از شنیدن به تختگاه نوشیروان آمده دیهیم بر سر نهاد و از پدر پوزش خواست و یاد وا نمود کرد که ازاں کار خشنود نیست پس پدر گفت اگر چنین است داد مرا از کسانیکه درایں کار همدست بودند بستان خسرو گفت پس از انجام کار بهرام چوبین چناں کنم پرویز لشکرے آراسته در کنار رود نهروان پس از چند رزم با بهرام بسوئے روم گریخت بندویه و بستام بمدائن آمده هرمز را بزه کمان از میان بر داشتند پس ازآں رو براه نهاده بخسرو پیوستند چوں باستنبول رسیدند شهریار آنجا ویرا گرامی داشت و دختر خویش مریم را بوے بزنی داد و با لشکر بسیار او را از راه آذر آبادگان بایران فرستاد بهرام نیز تا آذر آبادگان وے را پیش باز نمود سه ترک رزم چو از سپاه بهرام آمده درآں پهنه پرویز را بکارزار خویش خواندند وے روئے بدیشاں آورده یک یک را از پائے درآورد پس ازاں دلاوری هر دو لشکر در شگفت شدند و برخے از سپاهیان بهرام روئے بپادشاه کرده پوزش خواستند ناچار بهرام بگریخت و بترکستان رفت و تا دم مرگ درآنجا زیست هرمز دوازده سال پادشاهی کرد ٭

بیست و دومین خسرو

پس از انجام کار بهرام چوبین بر اورنگ پادشاهی نشست بناتوس و سپاه روم را بخششهائے بزرگ کرده بکشور خویش باز گردانید و ازآں روئے که هرمز در دم مرگ خواهش کرده بود بندویه و بستام را کشت پس از چندے رومیان بر پادشاه خود شوریدند و او را با بناتوس بسر کشتند و پسر کوچکش بپادشاه ایران پناه آورد چوں آں شهریار

پاس نیکی پدرش را داشت سپاہی انبوہ با سہ سردار ہمراہ وے فرستاد و بر رومیان
پیروزمند شدند و تا استمبول ایشان را دوانیدند و در آں شہر ویرانی فراوان کردند۔
و کوشش آنہا بجائے نرسید رومیان پسر پادشاہ برائے شہریاری برگزیدند پس از
بازگشت لشکر ایران حرقیل پادشاہ خویش کردند وے لشکر کشیدہ آہنگ ایران
نمود پرویز یکے از سپہسالاران خود را با دوازدہ ہزار مرد برزم او فرستاد سپاہ روم

بر ایرانیان پیروزی یافت و شش ہزار کس از ایشان بکشت پرویز پادشاہے بود
کامپرست و خوشگذران کہ داستان عشق او با زنان ویژہ با شیرین و شکر در نامہائے
چامہ سرایان پیدا است سرانجام بندگان ایران بر او شوریدند و در زندانش کشتند

وبپادشاهی فرزندش شرویه یکدله گشتند به پیمانیکه پرویزرا اززندگی نومید نسازند
نخست شیرویه باین کارتن درنمیداد سرانجام مهرهرمز بود مردان شاه را
که خسرو پدر او را کشته بود بانجام این کار فرستادند چون شاه او را دید دانست بچه کار
آمده گفت بیا که من پدر تورا کشته ام و هر کس کشنده پدررا ازنژاد او نخواهد بود انگاه
پسر مردان شاه خسرو را بکشت و هنوز شیرویه بازگشت از بیخردی گفتگوئے کرد میان
او وخسرو گذشته بود برائے وے داستان غنود شیرویه پس از بدخمه بردن پرویز
پور مردان شاه را بکشت و گفت پدرم راست گفته هر کس کشنده پدر را نکشد از نژاد او
نیست سی و هشت سال پادشاهی کرد ۰

بیست وسیمین شیرویه

پور پرویز نامش غباد بود چون دیهیم خسروی بسرنهاد درنگهداری لشکر

شیرویه

وآسایش زیردستان نپرداخت وستمگاری پیشه کرد چنانچه گویند پانزده برادر خود را بکشت و
خواست با زن پدر خویش شیرین ویرا انگیخت با امیدواری کام روائی بفریفت و بدخمهٔ
خسرو شتافت زهرے خورد و گیتی را پدرود گفت گویند چون شیرویه دست خود را آلوده
بخونِ برادران ساخت دو خواهرش آزرمیدخت و پوراندخت اورا دیده زبان
به بدگوئیش کشودند که شرم نکردی و خون پدر و پانزده برادر را برائے پادشاهی
بریختی زود باشد که پروردگار دادگر ترا بسزا رساند شیرویه پس از شنیدنِ این سخنان
دیهیم بر زمین زد و بگریست و چندان اندوه ناک شد که مرگ دامنش گرفت بیست و دو
سال زندگی کرد و هفت ماه فرمان راند.

بیست و چهارمین اردشیر

شیرویه کودکش نیز گفتندے در هفت سالگی بجائے پدر نشست و یکے از بزرگان ایران بنام

اردشیر

او فرمانفرمائی کشور میکرد چون شهرآزاد که سردار ایران بود و فرزندی کی خاکی و هم بآراستن لشکر می پرداخت ازین کار آگاهی به بهانه اینکه چرا کار کشاش من کودکی را بپادشاهی برگزیده اند سپاه بمدائن کشیده اردشیر را بکشت روزگار پادشاهی این شهریار خرد سال را شش ماه نوشته اند +

بیست و پنجمین شهرآزاد

پس از کشتن اردشیر بر اورنگ شهریاری پاے نهاد چون نژادش بپادشاهان نمیرسید بزرگان از برتری او ننگ داشتند سرانجام شه را دراز سپاهیان استخر و سواری او را با تیغ و نیزه از پاے درآوردند بیش از چهل روز سرش در زیر افسر نماند +

بیست و ششمین پوراندخت

پس از انجام کار شهرآزاد بزرگان ایران یکدل شده پوراندخت خواهر شیرویه را بپادشاهی کشور گزیدند و او با مردم نیکی کرده مردانه بهمه کار رسیدگی داشت و بزرگان را بدادگری و بخشش پشت گرم نمود و شش ماه کشورداری کرد.

پوراندخت

بیست و هفتمین آزرمیدخت

خواهر شیرویه زنی زیباروی و دانشمند و دادپرور بود از آن روی بداد گرافسانه شد بخودی خود در کار کشور رسیدگی میکرد فرخ هرمز که یکی از سرداران بود و در خراسان سالار لشکر میبود بدان آهنگ بر بادشاه مهر ورزید و کسی را بخواستگاری فرستاد آزرمیدخت گفت پادشاهان را شوی نشاید اگ

سپهسالار را با ما سر هم آغوشی است شبی شایسته در جائی نهفته شتابد تا کام وی دهم آنگاه سر پست به نوید بادشاه بدانجا شتافت سرکرده پاسبانان بفرمان شهریار میانه سر و تن او دوری انداخت چون پسرش در خراسان ازین داستان آگاهی یافت لشکر کشیده بدانجا شتافت و بر کندی دخت دست یافته او را بخون خواهی پدر بکشت آزرمیدخت چهار ماه بادشاهی کرد ٭

آزرمیدخت

بیست و هشتمین فرخ زاد

پور خسرو پرویز برگزیده اش خوانند پس از شورشهائی پی در پی که در این سالها روی داد بندگان پارس بجستجوی بازماندگان شهریاران پیش شتافتند سرانجام آگاه شدند که در نزدیکی خاک روم یکی از فرزندان پرویز از ترس شیرویه گریخته است کس فرستاده او را

بپادشاهی خواندند وے بر اورنگ فرمان فرمائی برآمد پس از یکماه بپرستاری یکے از
بندگانش زهر نوشید و بمرد ◦

بیست نهمین یزدگرد

گویند خسرو پرویز از ستاره شناسان شنیده بود که یکے از نژاد او کشور ایران را
از دست دهد و بیگانگان بروزگار او بپارس دست یابند فرزندان خویش را در سرائے
کرده از نزدیکی بزنان باز داشت شهریار پور خسرو پس از چندے بسیار بنزدیکی زنان خواهش
کرد و در پنهانی از شیرین چاره جست وے زنے از بزرگزادگان پارس را جامه مردانه

پوشیده به بهانه نزد شهریار فرستاد پس از نزدیکی آن زن به یزدگرد آبستن شد و بزائید

چون یزدگرد به پنج سالگی رسید روزے خسرو او را دیده از نژادش پرسید گفتند پور شهریار
است فرمود بر شهریار خشم ساختند و آن نشانه بدی را که ستاره شناسان گفته بودند در
زانوئیش دیدند بکشتنش فرمان داد شیرین او را از کار باز داشت پس فرمود دورش
کنند تا دیده اش به دیدارش نیفتد یزدگرد را به یکے از شهرهائے دور فرستاد و برخے
برانند که خود یزدگرد از بیم شیرویه او را بپارس برد و در آن کشور پرورش یافت بارے
پس از مرگ فرخ زاد بندگان پارس از داستان یزدگرد آگاهی یافته وے را به پادشاهی

خوانند و چوں در آں سال ہا تازیان از ہر کنارہ بایران رخنہ کردہ و چندیں بار بہ ایرانیان
شکست دادہ کارِ یزدگرد بالا گرفت سعد پورِ وقاص بفرمانِ عُمر قادسیہ را لشکرگاہ
ساخت. یزدگرد رستم فرخ را بجنگِ ایشاں گماشت پس از ۳ روز جنگ رستم
کشتہ شد یزدگرد در نہاوند از این شکست آگاہ گشتہ بہ نیرنگ ماہویہ کہ کارگذارِ
او بود و ازوے بیم داشت باسپہاں گریخت۔ خاقانِ ترکستان و پادشاہِ ہیاتلہ
آہنگِ گرفتن وے کردند یزدگرد پے در پے گریختہ در نزدیکی مرو بآسیابانے پناہ
بُرد آسیابان بامیدِ زیور جامۂ او را از زندگی نومید ساخت ۔ بیست سال پادشاہی
کرد چہار سال آسودہ و شانزدہ سال در جنگ و گریز یزدگرد واپسین پادشاہانِ
ساسانیان است ❊

تمام شد

بقلم فقیر اکبر مرغوب رقم